

VPLIV COMPREHENSIVE ECONOMIC AND TRADE AGREEMENT (CETA) NA SLOVENSKO GOSPODARSTVO

dr. Jože P. Damijan
dr. Črt Kostevc

Ljubljana, september 2015

CENTER POSLOVNE ODLIČNOSTI EKONOMSKE FAKULTETE

VPLIV COMPREHENSIVE ECONOMIC AND TRADE AGREEMENT (CETA) NA SLOVENSKO GOSPODARSTVO

dr. Jože P. Damijan
dr. Črt Kostevc

Ljubljana, september 2015

Pojasnilo o omejitvi odgovornosti

Center poslovne odličnosti Ekonomske fakultete (CPOEF) je analizo izdelal po naročilu Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo (naročnik). Analiza je v celoti neodvisna od interesov naročnika ali z njim povezanih oseb. CPOEF kot pravna oseba in avtorji analize kot posamezniki ne prevzemamo odgovornosti za morebitne negativne posledice te analize za naročnika ali z njim povezane osebe.

Kazalo

Povzetek.....	5
1 Uvod.....	7
2 Pregled ključnih postavk Sporazuma CETA.....	7
2.1 Blagovna trgovina - carine.....	8
2.1.1 <i>Industrijske carine.....</i>	<i>8</i>
2.1.2 <i>Ribištvo.....</i>	<i>9</i>
2.1.3 <i>Kmetijstvo.....</i>	<i>9</i>
2.1.4 <i>Ostali elementi blagovne menjave.....</i>	<i>10</i>
2.2 Pravila o izvoru blaga.....	10
2.3 Tehnične trgovinske ovire.....	10
2.4 Sanitarna in fitosanitarna pravila.....	11
2.5 Carinski postopki in spodbujanje trgovine.....	11
2.6 Storitve in investicije.....	11
2.7 Investicijska zaščita in reševanje sporov investitor-država (ISDS).....	12
2.8 Javni nakupi.....	12
2.9 Pravice intelektualne lastnine.....	13
2.10 Geografske označbe.....	13
2.11 Trgovina in vzdržan razvoj.....	13
2.12 Ostala področja.....	13
3 Trenutno stanje trgovinske menjave med Kanado in Slovenijo	14
3.1 Blagovna trgovina.....	14
3.2 Struktura trgovine po proizvodih.....	16
3.3 Raven carinskih ovir med EU in Kanado.....	21
4 Dosedanje študije učinkov CETA sporazuma na EU in Kanado	25
4.1 EC-Kanada (2008).....	25
4.2 Kittou in Philippidis (2010).....	26
4.3 Stanford (2010).....	26
4.4 EU-Kanada SIA (2011).....	27
4.5 Povzetek.....	28
4.6 Sektorske analize.....	29
4.6.1 <i>Vpliv na kanadsko avtomobilsko industrijo.....</i>	<i>29</i>
4.6.2 <i>Vpliv na farmacevtsko industrijo.....</i>	<i>29</i>
4.6.3 <i>Vpliv na agrarni sektor.....</i>	<i>30</i>
5 Analiza vpliva CETA na slovensko gospodarstvo s pomočjo	31
modelske simulacije.....	31
5.1 Struktura GTAP modela.....	31
5.2 Omejitve analize z GTAP modelom.....	32
5.3 Novosti v različici 9 GTAP baze.....	33
5.4 Implementacija GTAP modela.....	34
5.5 Uporabljene simulacije.....	34
5.6 Rezultati simulacij.....	36
5.6.1 <i>Učinki na ravni celotnega gospodarstva.....</i>	<i>36</i>
5.6.2 <i>Sektorski učinki.....</i>	<i>40</i>
6 Možnosti izkoriščanja sporazuma CETA.....	46

6.1	Ovire in priložnosti CETA iz perspektive slovenskih podjetij.....	46
6.2	Razlogi, zakaj posamezni sektorji, ki bi lahko imeli korist od sprejetja CETA sporazuma, tega ne bodo uspeli izkoristiti.....	49
7	Sklep.....	52
	Literatura in viri.....	54
	Priloga A: Regijska in sektorska agregacija za GTAP model....	55

Povzetek

Pogajanja med Evropsko komisijo in predstavniki kanadske vlade o sklenitvi *Celovitega gospodarskega in trgovinskega sporazuma* (ang. *Comprehensive Economic and Trade Agreement*, CETA) so se zaključila avgusta 2014. CETA sporazum je najtemeljitejši in najcelovitejši prostotrgovinski sporazum, v katerega je do sedaj vstopila EU. V končni fazi bo uveljavitev Sporazuma pomenila, da bo 98.6% carinskih postavk kanadske carinske tarife in 98.7% carinskih postavk EU carinske tarife v celoti liberaliziranih. Na vse ostale proizvode, katerih trgovina bo liberalizirana, bodo carine umaknjene v treh, petih ali sedmih letih od trenutka, ko bo CETA stopila v veljavo.

Carinska liberalizacija pa ne vpliva na pravila in regulativo, ki je v veljavi na uvoznih trgih EU in Kanade (tehnična, sanitarna in fitosanitarna pravila ter regulativa glede varne prehrane in zahteve za označevanje proizvodov). Teh pravil CETA ne spreminja ali usklajuje. Ključnega pomena je dejstvo, da je sporazum CETA v svoji osnovi manj ambiciozen od prostotrgovinskega sporazuma med EU in ZDA (TTIP), ki je trenutno v fazi pogajanj.

V tej študiji ocenjujemo učinke CETA sporazuma na slovensko gospodarstvo s pomočjo simulacij z globalnim trgovinskim modelom GTAP 9. Simuliramo učinke dveh scenarijev: v prvem scenariju predpostavljamo popolno (100%) liberalizacijo blagovne menjave in delno znižanje ovir v trgovini s storitvami; v drugem scenariju pa simuliramo učinke končne verzije CETA sporazuma, ki ne odpravlja vseh carinskih ovir. Ocenjujemo učinke tako na gospodarske agregate (BDP, izvoz in uvoz) kot na posamezne panoge in te učinke primerjamo z učinki sporazuma na ostale države (EU, Hrvaška, Kanada).

Simulacije kažejo, da bi uveljavitev sporazuma CETA imela na slovensko gospodarstvo razmeroma neznamenit vpliv. Simuliran kumulativni učinek na rast BDP bi znašal približno eno stotinko odstotka (0.01%) v 10-letnem obdobju oziroma manj kot tisočinko odstotka na leto. Za primerjavo, učinek sporazuma CETA na rast BDP v EU naj bi bil v enakem obdobju približno trikrat višji, skoraj štirikrat višji pa na Hrvaškem. Še bolj občutno gospodarsko rast bi po obeh simulacijah doživela Kanada, vendar so učinki sporazuma vseeno zelo skromni.

Podobno je z rastjo agregatnega izvoza. Ta naj bi se v Sloveniji zaradi CETA sporazuma povišal med 0.01 in 0.015%, v EU pa za 0.033%, medtem ko bi hrvaški izvoz nekoliko upadel po obeh scenarijih.

Učinki na posamezne gospodarske panoge naj bi bili zelo raznoliki, vendar pa zelo skromni. Po modelskih simulacijah bi bilo zaradi CETA sporazuma 12 izmed 20-ih panog po Scenariju 1 (in 13 panog v Scenariju 2) potencialno deležno rahlo negativnih učinkov. Največji

negativni učinki (največja izguba dodane vrednosti) naj bi se zgodili v panogah ostale transportne opreme, vodnega prevoza, kovinske industrije, zračnega prevoza in elektronskih naprav, kjer bi negativni učinek znašal med 4 in slabih 7 stotink odstotka v 10 letih. V ostalih 8 panogah bi se potencialni negativni učinek gibal v intervalu med 0 in 2 stotinkama odstotka (v 10 letih).

Na drugi strani bi bilo zaradi CETA sporazuma pozitivnih učinkov potencialno deležno 7 panog (Scenarij 1) oziroma 6 panog (Scenarij 2). Največjih pozitivnih učinkov bi bile deležne lesna in papirna industrija, ostale predelovalne dejavnosti in zavarovalništvo, kjer bi se učinek gibal v intervalu med 4 in 6 stotinkami odstotka (v 10 letih). V ostalih panogah (motorna vozila, predelana hrana, ostali stroji in finančne storitve) bi pozitiven učinek znašal med 0 in 2 stotinkama odstotka. Izjema je Scenarij 2, po katerem bi bila panoga predelane hrane deležna neznantno negativnih učinkov.

Sprostitev zunanjetrgovinskih ovir naj bi imela pozitiven učinek na povečanje izvoza praktično vseh panog (z izjemo kovinske industrije, zračnega in vodnega prevoza). Največjih pozitivnih učinkov na izvoz bi bile deležne panoge ostale transportne opreme in poslovnih storitev, lesne in papirne industrije, ostale predelovalne industrije in avtomobilske industrije, in sicer v razponu med 2 in 4 stotinkami odstotka. Nekoliko manj optimistično sliko ponuja Scenarij 2, kjer bi utegnilo priti do krčenja obsega izvoza kar v polovici panog. Najbolj negativnih učinkov bi bili deležni panogi ostale transportne opreme in poslovnih storitev, kjer bi se izvoz utegnil zmanjšati za dobro desetinko odstotka.

Potencialni učinki CETA sporazuma na zaposlenost v slovenskih gospodarskih panogah naj bi bili glede na modelske simulacije zelo majhni. Kumulativno bi tako v obdobju 10 let utegnilo priti do izgube petih delovnih mest po Scenariju 1 oziroma treh po Scenariju 2. Največje izgube naj bi utrpeli panogi kovine in kovinski izdelki ter elektronske naprave, največje koristi pa lahko pričakujemo v lesni in papirni industriji ter ostali predelovalni industriji.

Sklenemo lahko, da bo izvoz slovenskih podjetij, ki že izvažajo v Kanado, s sporazumom CETA postal nekoliko bolj konkurenčen. Vrednost izvoza obstoječih izdelkov se bo povečevala, čeprav ne dramatično močno. Ni pa mogoče pričakovati bistvenih premikov zaradi samega sporazuma CETA pri podjetjih, ki na kanadskem trgu ne prodajajo svojih izdelkov ali zgolj v manjšem obsegu. Intervjuji, ki smo jih naredili med obstoječimi izvozniki in gospodarskimi združenji, ne kažejo velike spremembe v zanimanju slovenskih podjetij za kanadski trg zaradi samega sporazuma CETA. Potencialne, še ne izkoriščene priložnosti sicer obstajajo za živilsko industrijo ter za povečanje posrednega izvoza pri storitvah in v avtomobilski industriji, pri čemer

bo v slednji priložnosti lažje izkoristiti, ker bodo izvoz poganjala tuja avtomobilska podjetja, katerim naša podjetja dobavljajo sestavne dele.

1 Uvod

Namen študije je analizirati učinke *Celovitega gospodarskega in trgovinskega sporazuma* (ang. *Comprehensive Economic and Trade Agreement*, CETA), o katerem so se pogajanja med Evropsko komisijo in predstavniki kanadske vlade zaključila avgusta 2014, na slovensko gospodarstvo.

CETA sporazum je najtemeljitejši in najcelovitejši prostotrgovinski sporazum, v katerega je do sedaj vstopila EU. V končni fazi bo uveljavitev Sporazuma pomenila, da bo 98.6% carinskih postavk kanadske carinske tarife in 98.7% carinskih postavk EU carinske tarife v celoti liberaliziranih. Na vse ostale proizvode, katerih trgovina bo liberalizirana, bodo carine umaknjene v treh, petih ali sedmih letih od trenutka, ko bo CETA stopila v veljavo.

Carinska liberalizacija pa ne vpliva na pravila in regulativo, ki je v veljavi na uvoznih trgih EU in Kanade (tehnična, sanitarna in fitosanitarna pravila ter regulativa glede varne prehrane in zahteve za označevanje proizvodov). Teh pravil CETA ne spreminja ali usklajuje. Ključnega pomena je dejstvo, da je sporazum CETA v svoji osnovi manj ambiciozen od prostotrgovinskega sporazuma med EU in ZDA (TTIP), ki je trenutno v fazi pogajanj.

Učinke CETA sporazuma na slovensko gospodarstvo ocenjujemo s pomočjo podobnega modelskega orodja kot večina ostalih študij (GTAP, verzija 9), ki pa ga nekoliko nadgradimo z namenom ocene tudi učinkov na zaposlenost. Simuliramo učinke dveh scenarijev: v prvem scenariju predpostavljamo popolno (100%) liberalizacijo blagovne menjave in delno znižanje ovir v trgovini s storitvami; v drugem scenariju pa simuliramo učinke končne verzije CETA sporazuma, ki ne odpravlja vseh carinskih ovir. Ocenjujemo učinke na celotno gospodarstvo ter na posamezne panoge, in sicer na konkurenčnost, zunanjo trgovino, BDP in zaposlenost.

Struktura študije je naslednja. V drugem poglavju je predstavljen pregled ključnih postavk Sporazuma CETA. V tretjem poglavju sta analizirana sedanji obseg in struktura medsebojne trgovine med Slovenijo in Kanado. Četrto poglavje predstavlja ugotovitve dosedanjih študij učinkov CETA sporazuma na EU in Kanado. Peto poglavje analizira vpliv sporazuma CETA na Slovenijo s pomočjo modelskih simulacij. V šestem poglavju analiziramo možnosti dejanskega izkoriščanja prednosti sporazuma CETA za slovensko gospodarstvo. V zadnjem poglavju so povzete ključne ugotovitve študije.

2 Pregled ključnih postavk Sporazuma CETA

Pogajanja med Evropsko komisijo in predstavniki kanadske vlade glede *Celovitega gospodarskega in trgovinskega sporazuma* (ang. *Comprehensive Economic and Trade Agreement*, v nadaljevanju CETA ali Sporazum) so se zaključila avgusta 2014. Konec pogajanj pa so takratni predsednik Komisije Baroso, predsednik Sveta Evrope Van Rompuy in kanadski premier Harper naznanili konec septembra istega leta. Deklarirani namen sporazuma je spodbuditi bilateralno menjavo in investicije v obdobju gospodarske negotovosti. Namen je v skladu z razvojno strategijo Evropa 2020 spodbuditi gospodarsko rast skozi zunanjo konkurenčnost in sodelovanje na odprtih globalnih trgih. Glavne elemente sporazuma povzemamo v naslednjih točkah.

2.1 Blagovna trgovina - carine

EU in Kanada sta sklenili odpraviti uvozne carinske stopnje za večino blagovnih skupin, ki izvirajo iz Evropske unije ali Kanade, in to postopoma v treh, petih ali sedmih letih od dokončne uveljavitve sporazuma CETA. Za nekaj občutljivih kmetijskih proizvodov bo ostala v veljavi trenutna ureditev in bodo izločeni iz nadaljne carinske liberalizacije. Končni namen znižanja carin je seveda v znižanju stroškov, ki jih imajo izvozniki pri nastopu na ciljnem trgu ter jim na ta način omogočijo večjo konkurenčnost. Po drugi strani to omogoča nižje cene potrošnikom in ultimativno tudi večjo izbiro proizvodov.

Carinska liberalizacija pa ne vpliva na pravila in regulativo, ki je v veljavi na uvoznih trgih EU in Kanade (tehnična, sanitarna in fitosanitarna pravila ter regulativa glede varne prehrane in zahteve za označevanje proizvodov). Teh pravil CETA ne spreminja ali usklajuje. Ključnega pomena je dejstvo, da je sporazum CETA v svoji osnovi manj ambiciozen od prostotrgovinskega sporazuma med EU in ZDA (TTIP), ki je trenutno v fazi pogajanj.

CETA sporazum je najtemeljitejši in najcelovitejši prostotrgovinski sporazum, v katerega je do sedaj vstopila EU. V končni fazi bo uveljavitev Sporazuma pomenila, da bo 98,6% carinskih postavk kanadske carinske tarife in 98,7% carinskih postavk EU carinske tarife v celoti liberaliziranih. To se bo zgodilo ob uveljavitvi Sporazuma za 98,2% kanadskih carinskih postavk in 97,7% EU carinskih postavk. Na vse ostale proizvode, katerih trgovina bo liberalizirana, bodo carine umaknjene v treh, petih ali sedmih letih od trenutka, ko bo CETA stopila v veljavo. Končno naj bi Sporazum predstavljal uravnotežen kompromis za pogajalce EU in Kanade, pri čemer so upoštevane osnovne omejitve oziroma občutljivi segmenti na obeh pogajalskih straneh.

Po skupinah proizvodov bo prišlo do naslednjih sprememb, ki jih povzemamo v naslednjih podpoglavjih.

2.1.1 Industrijske carine

V predelovalni industriji bosta obe strani odpravili carine na vse tarifne postavke, pri čemer bo 99.6% kanadskih tarifnih postavk ter 99.4% tarifnih postavk EU liberaliziranih z vstopom sporazuma v veljavo. Med proizvodi, ki ne bodo podvrženi takojšni liberalizaciji, gre predvsem za proizvode avtomobilske industrije, kjer bodo carine odstranjene na osnovi recipročnosti v treh, petih ali sedmih letih (gre za 17 tarifnih postavk v carinski tarifi Kanade in odgovarjajočih postavkah pri EU). Dodatno bo Kanada odstranila carine na ladje in druga vodna plovila v obdobju sedmih let. Glede na trgovinske podatke za 2009-2011 naj bi omenjeni ukrepi, ko bodo implementirani v celoti, predstavljali prihranek v višini 470 mio US\$ letno za EU izvoznike ter 158 mio US\$ za kanadske izvoznike.

2.1.2 Ribišтво

Obe strani bosta na področju ribišťva carine v celoti odstranili. 76.4% uvoza v Kanado v segmentu ribišťva že užíva carin prosto trgovino, ostale carine pa bodo umaknjene ob ratifikaciji sporazuma. EU stran je zagotovila umik 95.5% carin ob ratifikaciji ter preostanek v treh, petih ali sedmih letih. Za določene ribarske proizvode je bil Kanadi že do sedaj omogočen prost dostop na evropske trge skozi avtonomne EU carinske kvote. Da v vmesnem obdobju pred dokončno liberalizacijo ne bi prišlo do padca obsega trgovine, bo EU ohranila prehodne brez-tarifne kvote (23,000 ton za predelane rakce, CN 16052010 in 16052099 in dodatnih 1,000 ton za zamrznjeno polenovko, CN 03042929) na nivoju trenutnega uvoza teh proizvodov iz Kanade. Umik carin v segmentu ribišťva pa je le del širšega paketa ukrepov:

- **pravila o izvoru:** Kanada se je zavezala, da bodo njeni izvozni proizvodi v segmentu ribišťva sledili evropskim pravilom o izvoru. Pri tem pa je EU dovolila določene izjeme v posameznih segmentih;
- **dostop do pristanišč** Plovila EU so pridobila status MFN v kanadskih pristaniščih;
- **izvozne omejitve:** izvozne omejitve za surove ribe, ki jih imajo nekatere kanadske province, bodo umaknjene z uveljavitvijo Sporazuma;
- **vzdržen razvoj:** obe strani sta se zavezali k vzdržnemu razvoju in upravljanju s fondom rib in boju proti nelegalnemu in nereguliranemu ribolovu.

2.1.3 Kmetijstvo

Kanada bo odstranila carine na 90.9% tarifnih kod kmetijskih izdelkov ob uveljavitvi CETA sporazuma, medtem ko bo v sedmih letih od uveljavitve liberaliziranih 91.7 % carinskih kod kmetijskih izdelkov.

Preostanek predstavljajo občutljivi proizvodi, ki bodo ali trgovani v sistemu brez-carinskih kvot (mleko in mlečni izdelki) ali pa bodo celo v celoti izvzeti iz liberalizacije (piščančje in puranje meso, jajca in izdelki iz jajc). Glede na to, da bo liberalizirana tudi večina carinskih postavk v segmentu prehranskih proizvodov oziroma predelanih kmetijskih proizvodov (vina, žgane pijače, slaščice, testenine, itd.), se pričakuje, da bo evropska prehranska industrija znatno pridobila po nastopu CETA. Znotraj tega segmenta proizvodov je bila posebna pozornost posvečena predvsem vinu in žganim pijačam, ki predstavljajo enega najpomembnejših evropskih izvoznih produktov na kanadskem trgu.

Glede na to, da so trenutne carinske stopnje na določene kmetijske proizvode med 10 in 25%, bo liberalizacija teh trgov nedvomno znatno okrepila predvsem konkurenčni položaj EU proizvajalcev na kanadskem trgu. EU bo eliminirala 92.2% kmetijskih carin z nastopom Sporazuma, po preteku sedemletnega obdobja pa bo delež liberaliziranih carinskih postavk porasel na 93.8%. Preostali proizvodni segmenti so:

- proizvodi, za katere je v veljavi sistem vstopnih cen (čeprav bodo tudi pri tem segmentu carine odstranjene, pa bo sistem vstopnih cen ostal);
- občutljivi proizvodi, za katere bodo ostale brez-carinske kvote (govedina, svinjina, kuzuza v konzervi) in
- občutljivi proizvodi, ki so bili popolnoma izključeni iz carinske liberalizacije (piščančje in puranje meso, jajca in izdelki iz jajc).

Skupno bodo odpravljene omejitve na 95% vrednosti (2.2 milijarde \$) izvoza kmetijskih proizvodov EU v Kanado in 97% vrednosti kanadskega izvoza kmetijskih proizvodov v EU.

2.1.4 Ostali elementi blagovne menjave

Izvozne dajatve in izvozne omejitve bodo s sporazumom prepovedane, kar je pomembno predvsem z vidika izvoza surovih materialov in energentov, kjer je Kanada pomemben partner pri uvozu EU. Uveljavljena je tudi prepoved povračila dajatev, ki bo v veljavo stopila tri leta po nastopu Sporazuma. Obe podpisnici sta se zavezali, da ne bosta uporabljali izvoznih subvencij za kmetijske proizvode, ki so bili popolnoma liberalizirani ali pa so ostali v sistemu kvot. Subvencije za proizvodnjo so znotraj CETA dovoljene, v kolikor seveda ne kršijo veljavnih WTO pravil.

2.2 Pravila o izvoru blaga

Pri pravilih o izvoru blaga je šlo predvsem za uskladitev pravil o izvoru med EU in Kanado v določenih segmentih produktov, kjer so bila izvorna razhajanja velika. V večjem delu bodo obveljala EU pravila o

izvoru. Posebnosti so predvidene pri sektorjih, kjer bi bilo za kanadske proizvajalce težko izpolniti pravila o izvoru (avtomobili, tekstil, ribištvo, predelani kmetijski proizvodi). V tem segmentu so bila do določene uvozne količine sprejeta ohlapnejša pravila o izvoru, nad temi kvotami pa veljajo običajna EU pravila o izvoru. Dogovorjeno je bilo tudi, da bo v prihodnosti lahko prišlo do kumulacije pravil o izvoru, v kolikor bo sprejet tudi sporazum TTIP (med EU in ZDA). Slednje bo omogočilo, da bodo avtomobilski deli, ki izvirajo iz ZDA, prispevali k izvoru blaga iz EU ali Kanade.

2.3 Tehnične trgovinske ovire

Poglavje o tehničnih trgovinskih ovirah bazira na določenih WTO sporazuma o tehničnih ovirah v zunanji trgovini in vsebuje določila, ki naj bi povečala transparentnost in sodelovanje med EU in Kanado na področju tehničnih regulacij. Obe strani sta se zavezali k tesnejšemu sodelovanju svojih agencij za tehnične standarde ter organizacije za testiranje, certifikacijo in akreditacijo.

Ločen protokol naj bi izboljšal priznavanje skladnosti med Strankama. S tem je omogočen mehanizem, kjer bodo evropske organizacije za certificiranje lahko pod kanadskimi pravili certificirale proizvode za kanadski trg in obratno. Tako se bodo potencialno znatno znižali stroški testiranja proizvodov (dvojno testiranje) in pridobivanja produktnih certifikatov za izvoznike, kar bo koristilo predvsem majhnim in srednjim podjetjem.

Bolj ambiciozne in natančneje določene so predvidene spremembe tehničnih standardov na področju avtomobilskega sektorja. Ključnega pomena bodo koraki k poenotenju standardov med EU in Kanado, ki se nanašajo na varnost vozil in njihovo okoljsko ustreznost. Kanada se je zavezala k sprejemu tehničnih predpisov s področja vozil prilagodila predpisom Evropske komisije Združenih narodov za Evropo (UN/ECE), ki nastajajo v okviru Svetovnega foruma za harmonizacijo predpisov na področju vozil (World Forum for Harmonization of Vehicle Regulations - WP.29) v Ženevi. Glede na razmeroma manj razvit avtomobilski sektor v Kanadi, bo takšna konvergenca proizvodnih standardov koristila predvsem evropskemu avtomobilskemu grozdu, saj se bodo znatno zmanjšali stroški potrebnih prilagoditev vozil za prodajo na kanadski trg.

2.4 Sanitarna in fitosanitarna pravila

CETA ohranja pravice in obveznosti EU in Kanade v veljavi po WTO SPS sporazumu. Prav tako je v CETA sporazum integriran tudi obstoječi EU-Kanada veterinarski sporazum. Dodatno sta se strani strinjali o poenostavitvi procesa odobritve za izvoznike in dodatne korake, ki bodo minimizirali trgovinske izgube v primeru izbruha bolezni. Končni cilj je vzpostaviti sistem določanja sanitarne ustreznosti na nivoju celotne EU,

ne zgolj na ravni posameznih članic. Podobno je bil vzpostavljen program za oceno in odobritvene procese za sadje in zelenjavo. Čeprav bo CETA pospešila postopke certifikacije, pa ne bo neposredno posegala v zakonodajo EU in Kanade glede sanitarnih in fitosanitarnih določil. Vsi proizvodi morajo tako v celoti zadoščati kriterijem države uvoznice.

2.5 Carinski postopki in spodbujanje trgovine

Namen poglavja o carinskem postopku in spodbujanju trgovine je v poenostavitvi in povečanju preglednosti postopka carinjenja blaga, kar naj bi spodbudilo bilateralno trgovino in znižalo stroške le-te tako za izvoznike kot uvoznike. V ta namen so bili vzpostavljeni skupni principi delovanje med Kanado in EU ter vzpostavljeno sodelovanje med carinskimi uradi.

2.6 Storitve in investicije

Kljub omejitvam, ki so izpostavljene v Prilogah 1 in 2 besedila Sporazuma, predstavlja CETA najbolj celovit sporazum, ki ga je EU kadarkoli sprejela. Vsebuje namreč zaveze obeh strani glede diskriminatornih ukrepov in količinskih omejitev v širokem spektru segmentov trgovine s storitvami tudi finančnih in telekomunikacijskih storitvah. Z vidika EU predstavlja največjo pridobitev oblikovanje transparentnega seznama obstoječih ukrepov in omejitev, predvsem na ravni kanadskih provinc. Kanada prvič vključuje omejitve na nivoju provinc in teritorijev ter ob tem garantira EU izvoznikom storitev, da njihov dostop do kanadskih trgov v prihodnosti ne bo manj ugoden kot je trenutno. Prav tako je Kanada pristala na liberalizacijo posameznih sektorjev kot so poštne, telekomunikacijske in storitve morske plovbe brez prehodnega obdobja ter dovolila konkuriranje evropskih podjetij na nekaterih področjih, ki so bila zaenkrat zgolj v domeni kanadskih podjetij.

V okviru Canada Investment Act, ki kanadski vladi nalaga pregled in analizo ekonomskih učinkov vseh mednarodnih prevzemov kanadskih podjetij, je Kanada je dvignila vrednostni prag za EU podjetja iz obstoječega 354 mio C\$ na 1.5 mlr. C\$. To bo za prevzeme nižje vrednosti znatno poenostavilo postopke in omejilo možnosti vpliva kanadske politike na prevzeme.

Na drugi strani EU kanadskim ponudnikom storitev garantira, da se trenutni nivo zunanjetrgovinskih dajatev in pravil ne bo zaostрил. Kanada koristi v okviru CETA sporazuma vidi primarno na področju rudarstva, storitev v energetiki, naravovarstvenih storitev ter določenih poklicnih/profesionalnih storitev. Na določenih bolj občutljivih področjih trgovine s storitvami pa je EU (oziroma posamezne članice) obdržala diskrecijsko pravico. Gre za področje javnih monopolov in ekskluzivnih pravic pri infrastrukturnih storitvah. Navedene storitve so objavljene v

Prilogi 2 besedila Sporazuma. V primeru storitev, ki zahtevajo prisotnost ponudnika v državi potrošnje, CETA zagotavlja dostop zaposlenih (premeščeni znotraj podjetja) do treh let. Podizvajalci in neodvisni profesionalci imajo dovoljenje za delo v dobi 12 mesecev.

2.7 Investicijska zaščita in reševanje sporov investitor-država (ISDS)

Prvič, sporazum predstavlja bolj pregledne in natančne standarde za zaščito investitorjev, ki jih bodo uporabljali arbitri razsodišča v primeru sporov. Ponuja natančno definicijo koncepta poštenega in pravičnega tretmaja investitorjev z listo elementov, ki bi lahko predstavljali kršitev tega koncepta. Namen takšne formulacije je v izogibanju različnim interpretacijam koncepta in podajanju jasnih smernic bodočim tribunalom.

Drugič, sporazum natančno določa nova in bolj jasna pravila delovanja razsodišč v primeru sporov. To vključuje popolno transparentnost vseh vloženih dokumentov in tudi javnost vseh razprav pred razsodiščem. Omogočeno bo tudi sodelovanje vsem strankam, na katere se proces nanaša. Torej tudi nevladnim organizacijam in interesnim skupinam. Določene posebnosti v zaščiti investicij so predvidene v primeru finančnih storitev. S tem CETA nadomešča osem trenutno veljavnih investicijskih sporazumov med Kanado in EU.

2.8 Javni nakupi

V skladu s pogajalskimi izhodišči EU, bo Kanada ponudila na nivoju okrajev, provinc in teritorijev možnost evropskim podjetjem za konkuriranje na javnih razpisih. Gre za najbolj obsežen in odprt dostop, ki ga ja Kanada kadarkoli ponudila kateri drugi državi vključujoč ZDA. S tem je odpravljena ključna asimetrija med EU in Kanado, saj je bil evropski trg javnih naročil že do sedaj *de facto* odprt kanadskim ponudnikom. Ostajajo zgolj določene omejitve v energetske sektorju in sektorju javnega transporta v provincah Quebec in Ontario.

2.9 Pravice intelektualne lastnine

To poglavje v celoti gradi na dosežkih TRIPSa (Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine) v okviru WTO. V členih 13. do 24. tako CETA vključuje ukrepe za lažje in bolj učinkovito uveljavljanje pravic intelektualne lastnine in ukrepe za kontrolo na meji. Poleg določil o avtorski in sorodnih pravicah (blagovnih in storitvenih znamkah in modelu), je poglobitveni prispevek CETA osredotočen na spremembe v farmacevtski industriji. Poglobitvene spremembe so bile postavljene s ciljem vzpostavitve sistema pravic farmacevtskih pravic, ki bi regulativo v Kanadi približal oziroma izenačil s tisto v EU. Za trg farmacevtskih

proizvodov v EU to torej ne bi predstavljalo nobenih sprememb, saj bi se zahtevane prilagoditve v celoti nanašale samo na kanadski trg.

2.10 Geografske označbe

Vključitev zaščite geografskih označb je bilo eno od pogajalskih izhodišč EU pred nastopom pogajanj s Kanado. CETA predvideva zaščito geografskih oznak prehranskih izdelkov na podoben način kot je to trenutno urejeno v EU z možnostjo dodajanja novih oznak v prihodnosti. Z izjemo 21 geografskih oznak, ki imajo delno ali omejeno zaščito, je Kanada pristala na uveljavljanje zaščite vseh ostalih oznak od 145, ki jih je predlagala EU. Na področju vina in žganih pijač v bodo še naprej v veljavi ostala določila do sedaj veljavnega Sporazuma med EU in Kanado o trgovini z vini in žganimi pijačami.

2.11 Trgovina in vzdržan razvoj

V tem segmentu so združena vprašanja, ki se nanašajo na trgovino in trg delovne sile ter trgovino in okoljska vprašanja. CETA obnavlja predanost obeh strani mednarodnim standardom in sporazumom (ILO standardi in mednarodni okoljevarstveni standardi). Prav tako CETA ohranja pristojnost obeh držav za regulacijo lastnih trgov del in okoljske zakonodaje in zagotavlja, da standardi na področju trga dela ne bodo zlorabljeni v kontekstu mednarodne trgovine med državama.

2.12 Ostala področja

Sporazum vključuje tudi določbe o nevarinskih omejitvah pri trgovini z avtomobili, dobre prakse v farmacevtski proizvodnji, konkurenci, trgovino podjetij v državni lasti, možnostmi obrambe pred trgovinskimi neravnovesji in reševanje sporov med državama.

Na področju avtomobilske industrije je Kanada prevzela nekatere UN-ECE standarde, ki so zelo blizu evropskim standardom avtomobilske proizvodnje. CETA prav tako vključuje poglavje o podjetjih v državni lasti, monopolih in podjetjih s posebnimi pravicami, ki naj bi zagotavljali, da ti posebni primeri ne bodo služili za zlorabo osnovne ideje Sporazuma. CETA potrjuje pravico EU in Kanade, da sprejemata ukrepe za zaščito in promocijo kulturne raznolikosti na obeh straneh Atlantika. Sistem reševanja sporov naj bi predstavljal možnost za rešitev sporov med državama v skrajnem primeru, če do razpleta ne bi prišlo po ostalih mehanizmih, predvidenih v CETA. Končno pa Sporazum omogoča tudi reševanje sporov s pomočjo mediacije.

3 Trenutno stanje trgovinske menjave med Kanado in Slovenijo

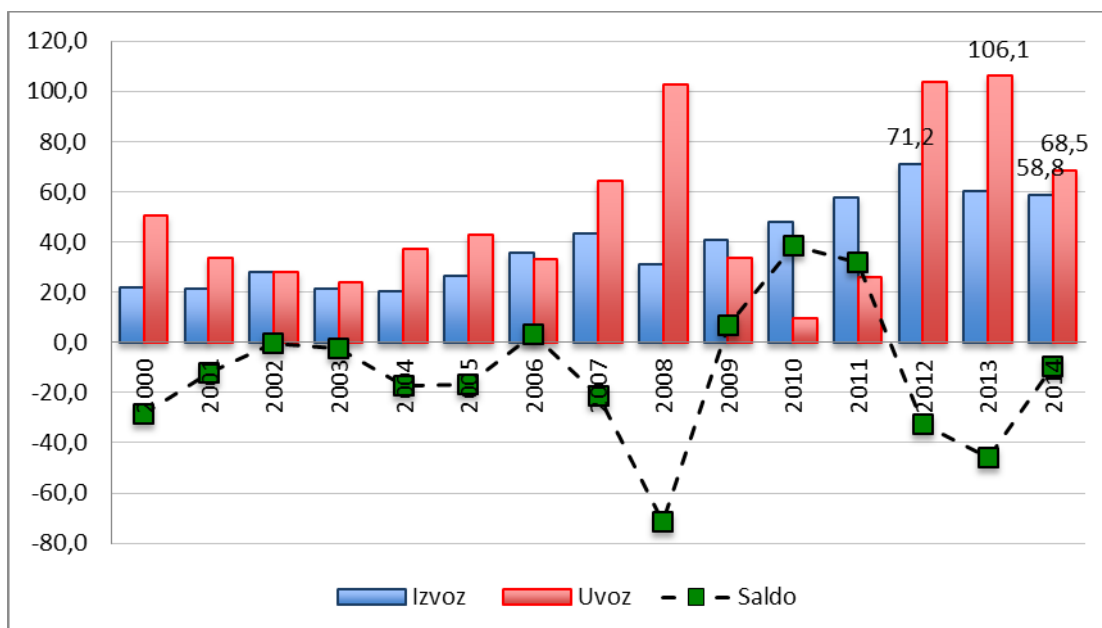
3.1 Blagovna trgovina

Kanada je manj pomemben slovenski zunanjetrgovinski partner, saj se po obsegu trgovine ne uvršča med 30 največjih slovenskih izvoznih trgov.¹ Po svojem pomenu za slovenski izvoz se tako Kanada uvršča za članicami EU, nekdanjimi jugoslovanskimi republikami, Kitajsko, Rusijo ter Švico. Nekoliko pomembnejša je Kanada na uvozni strani, saj se v zadnjih desetih letih konsistentno uvršča med trideset največjih slovenskih uvoznih partneric.

V Sliki 1 prikazujemo dinamiko absolutnega obsega slovenske zunanje trgovine s Kanado v letih 2000 - 2014. Razvidno je, da je bil največji obseg trgovine s Kanado dosežen prav v zadnjih letih (2012, 2013) oziroma v obdobju pred finančno krizo (2008). Obseg trgovine med Slovenijo in Kanado je med leti 2003 in 2008 skokovito naraščal predvsem na uvozni strani. Na strani izvoza pa je bila do 2007 opazna umirjena rast, po začetku krize pa je slovenski izvoz razmeroma hitro naraščal le do leta 2012, ko je dosegel vrednost 71 mio evrov. Leta 2013 je upadel na 60 mio evrov in na tej ravni ostal tudi v 2014. Dosedanji najvišji slovenski uvoz iz Kanade je bil dosežen leta 2013 z dobrimi 106 mio evrov, v 2014 pa je vrednost uvoza iz Kanade dramatično upadla (na 69 mio evrov). Razlog za slednje je predvsem v občutno nižjem uvozu letal ter padanju cen surovin in primarnih proizvodov, kar predstavlja ključen segment slovenskega uvoza iz Kanade.

Slika 1: Zunanja trgovina Slovenije s Kanado v obdobju 2000 - 2014 (v mio evrov)

¹ Leta 2014 je bila Kanada 39. največja destinacija za slovenski izvoz.

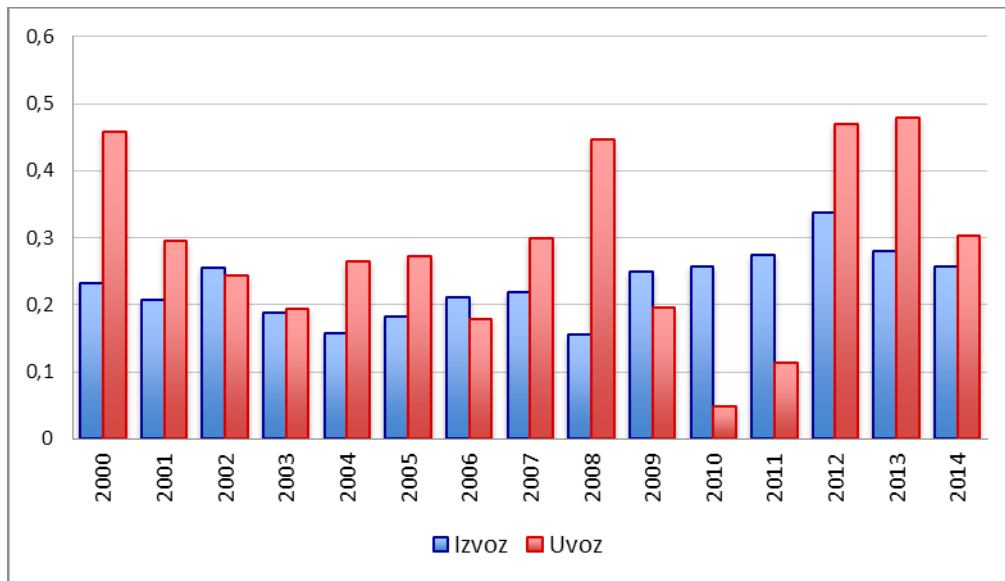
Vir: SURS

Saldo slovenske trgovine s Kanado je tradicionalno negativen. Izjema je le obdobje 2009-2011, ko se je zaradi krize uvoz iz Kanade drastično zmanjšal (na raven med 10 in 35 mio evrov letno).

V Sliki 2 predstavljamo relativni delež, ki ga bilateralna trgovina s Kanado predstavlja v celotni slovenski zunanji trgovini. Podobno kot pri absolutni vrednosti trgovine, je tudi v primeru deleža bilateralne trgovine moč opaziti znatna nihanja. Uvoz iz Kanade v najboljših letih dosega slabo polovico odstotka vrednosti celotnega uvoza Slovenije, izvoz v Kanado pa se giblje med 0.25% in 0.35% celotnega slovenskega izvoza. Tako v absolutnem kot relativnem merilu Kanada ne predstavlja zelo pomembnega trga za Slovenijo.

Značilno je tudi, da delež uvoza niha z večjo amplitudo od izvoza - ob dejstvu, da se je tekom krize znatno bolj znižal delež uvoza iz Kanade kot delež izvoza v Kanado.

Slika 2: Delež trgovine s Kanado v celotnem izvozu/uvozu Slovenije v obdobju 2000 - 2014 (v %)

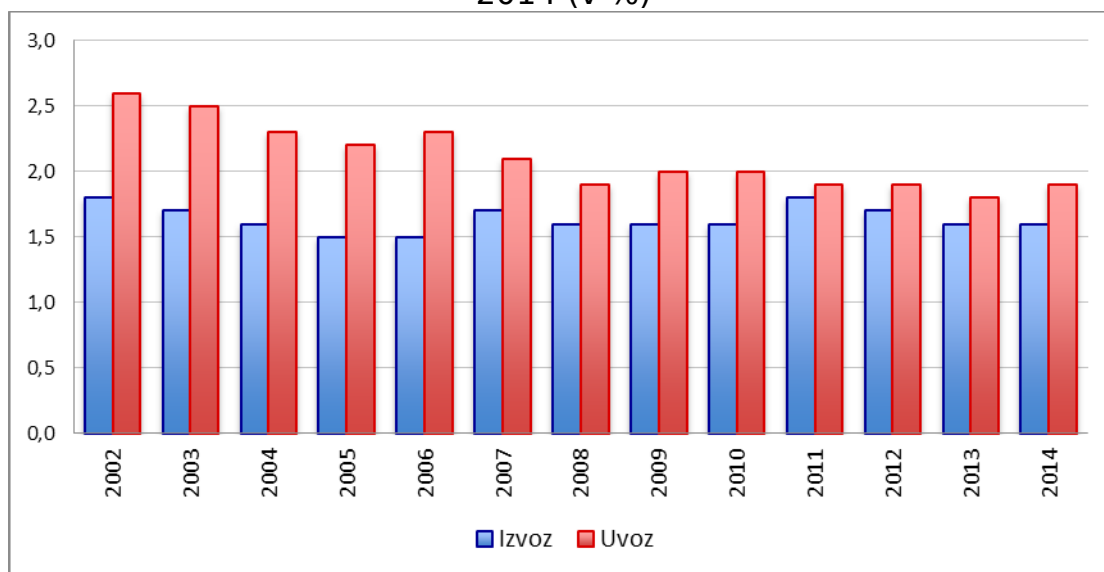

Vir: SURS, lastni izračuni.

Z namenom, da bi lahko ocenili relativni pomen kanadskega trga za Slovenijo oziroma vzpostavili primerjavo med pomenom trga za Slovenijo in EU, v Sliki 3 prikazujemo tudi delež, ki ga ima Kanada kot uvozni in izvozni partner za EU kot celoto.

Primerjava deležev trgovine EU s Slovenijo pokaže dvoje. Prvič, deleži Kanade so tako na uvozni kot izvozni strani znatno bolj stabilni kot je to primer pri Sloveniji. Drugič, kljub temu, da delež Kanade v uvozu EU od leta 2002 postopno upada, pa je ta delež vseeno občutno večji od deleža, ki ga ima Kanada v slovenskem uvozu ali izvozu. Na uvozni strani se delež Kanade v zadnjih sedmih letih giblje na ravni med 1.8 in 2% skupnega uvoza EU, na izvozni pa med 1.6 in 1.8% skupnega EU izvoza. Drugače rečeno, relativni pomen uvoza iz Kanade je v povprečju držav EU 4-krat večji kot za Slovenijo, relativni pomen izvoza v Kanado pa za 5- do 6-krat večji.

Slika 3: Delež, ki ga predstavlja Kanada v trgovini z EU v obdobju 2002 - 2014 (v %)

Vir: Eurostat, lastni izračuni

3.2 Struktura trgovine po proizvodih

V tabeli 1 in slikah 4 in 5 predstavljamo strukturo slovenske trgovine s Kanado po poglavjih Kombinirane nomenklature proizvodov (KN) v letu 2014. V strukturi slovenskega izvoza prevladujejo izdelki farmacevtske industrije (36%), proizvodi iz poglavja 84 (jedrski reaktorji, kotli, stroji in mehanske naprave) - 22%, pri čemer prednjačijo hidravlične turbine, ter električni stroji in oprema (13%).

Tabela 1: Deleži panog v trgovini Slovenije s Kanado po 2-mestnih panogah Kombinirane nomenklature v letu 2014

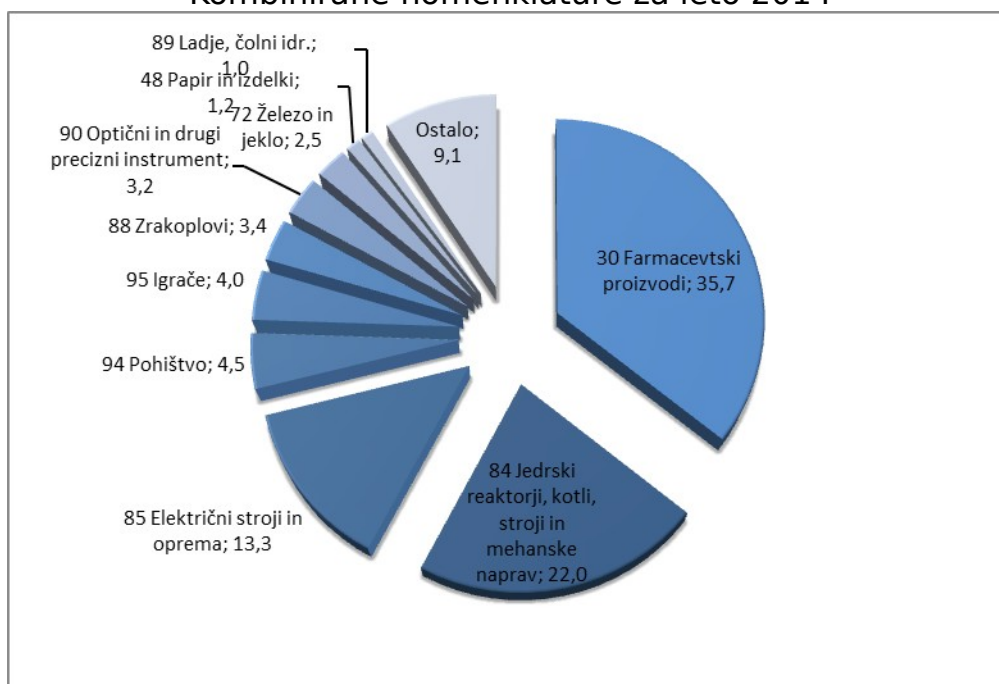
KN 2-mestni sektor	izvoz	uvoz
01 Žive živali	-	-
02 Meso in užitni klavnični proizvodi	-	-
03 Ribe, raki, mehkužci in drugi vodni nevretenčarji	-	-
04 Mlečni izdelki, ptičja jajca, naravni med, užitni proizvodi živalskega izvora, ki niso navedeni in ne zajetni na drugem mestu	-	-
05 Proizvodi živalskega izvora, ki niso navedeni in ne zajeti na drugem mestu	-	0.04
06 Živo drevje in druge rastline, čebulice, korenine in podobno, rezano cvetje in okrasno listje	-	-
07 Užitne vrtnine, nekateri koreni in gomolji	-	1.03
08 Užitno sadje in oreščki, lupine agrumov ali melon	-	-
09 Kava, pravi čaj, mate čaj in zaèimbe	-	-
10 Žitarice	-	-
11 Proizvodi mlsne industrije, slad, škrob, inulin, pšenični gluten	0.01	-
12 Oljna semena in plodovi, razno zrnje, semena in plodovi, industrijske in zdravilne rastline,...	0.10	0.00
13 Šelak, gume, smole in drugi rastlinski sokovi in ekstrakti	0.02	-

14 Rastlinski materiali za pletarstvo, rastlinski proizvodi, ki niso omenjeni na drugem mestu	-	-
15 Masti in olja, voski, živalskega in rastlinskega izvora in proizvodi njihovega razkrajanja, predelane užitne masti	0.06	0.03
16 Izdelki iz mesa, rib, rakov, mehkužcev ali drugih vodnih nevretenčarjev	0.30	-
17 Sladkor in sladkorni proizvodi	-	-
18 Kakav in kakavovi izdelki	0.08	-
19 Izdelki iz žit, moke, škroba ali mleka, slašičarski izdelki	0.18	0.01
20 Proizvodi iz vrtnin, sadja, oreškov ali drugih delov rastlin	0.14	0.01
21 Razna živila	0.04	0.05
22 Pijače, alkoholne tekočine in kis	0.52	0.71
23 Ostanke in odpadke živilske industrije, pripravljena krma za živali	0.00	0.07
24 Tobak in tobačni nadomestki	-	-
25 Sol, žveplo, zemljine in kamen, sadra, apno in cement	-	0.06
26 Rude, žlindre in pepeli	-	-
27 Mineralna goriva in olja, proizvodi njihove destilacije, bituminozne snovi in mineralni voski	0.00	0.05
28 Proizvodi kemične industrije ali podobnih industrij	0.29	0.23
29 Organski kemijski proizvodi	0.00	0.45
30 Farmacevtski proizvodi	35.74	2.12
31 Gnojila	0.00	0.00
32 Ekstrakti za strojenje ali barvanje, tanini in njihovi derivati, barve, pigmenti in druga barvila, pripravljena premazna sredstva in laki, kiti in druge tesnilne mase, tiskarske barve in črnila	0.28	0.00
33 Eterična olja in rezinoidi, parfumerijski, kozmetični in toaletni izdelki	0.17	0.04
34 Mila, organska površinsko aktivna sredstva, pralni in mazalni preparati, za loščenje ali čiščenje, voski, sveče, paste za modeliranje in zobarski voski ter zobarski preparati na osnovi sadre	0.00	0.01
35 Beljakovinske snovi, modificirani škrobi, lepila, encimi	-	-
36 Razstreliva, pirotehnični proizvodi, vžigalice, piroforne zlitine, vnetljivi preparati	-	-
37 Proizvodi za fotografske in kinematografske namene	-	-
38 Razni proizvodi kemijske industrije	0.03	0.09
39 Plastične mase in proizvodi iz plastičnih mas, kavčuk in proizvodi iz kavčuka in gume	0.47	0.21
40 Kavčuk in proizvodi iz kavčuka in gume	0.76	0.06
41 Surove kože z dlako ali brez dlake (razen krzna) in usnje	-	0.00
42 Usnjeni izdelki, sedlarski in jermenarski izdelki, predmeti za potovanje, ročne torbe in podobni izdelki, izdelki iz živalskih črev	0.00	0.01
43 Naravno ali umetno krzno, krznjeni izdelki	-	-
44 Les in lesni izdelki, lesno oglje	0.31	0.08
45 Pluta in plutasti izdelki	0.00	-
46 Izdelki iz slame, esparta in drugih materialov za pletarstvo, košarski in pletarski izdelki	-	-
47 Celuloza, lesna ali iz drugih vlaknastih celuloznih materialov, papirni ali kartonski odpadki in ostanke	-	-
48 Papir in karton, izdelki iz papirne mase, papirja ali kartona	1.16	0.02
49 Tiskane knjige, časopisi, slike in drugi proizvodi grafične industrije, rokopisi, tipkana besedila in načrti	0.02	0.01
50 Svila	-	-
51 Volna, fina ali groba živalska dlaka, preja in tkanine iz konjske žime	-	-
52 Bombaž	-	0.00
53 Druga rastlinska tekstilna vlakna, papirna preja in tkanine iz papirne preje	-	-
54 Filamenti iz umetnih in sintetičnih vlaken	0.00	0.00
55 Umetna in sintetična vlakna, rezana	0.00	0.05

56 Vata, klobučevina in netkani material, specialne preje, vrvi, motvozi, konopci in prameni ter proizvodi iz njih	0.05	0.00
57 Preproge in druga talna prekrivala	0.00	-
58 Specialne tkanine, taftane tkanine, čipke, tapiserije, pozamenterija, vezenine	-	-
59 Tekstilni materiali, impregnirani, premazani, prevlečeni, prekriti ali laminirani, tekstilni izdelki, primerni za tehnične namene	-	0.01
60 Pleteni ali kvačkani materiali	-	-
61 Oblačila in pribor za oblačila, pleteni ali kvačkani	0.88	0.01
62 Oblačila in pribor za oblačila, razen pletenih in kvačkanih izdelkov	0.03	0.02
63 Drugi gotovi tekstilni izdelki, kompleti, ponošena - izrabljena oblačila in izrabljeni tekstilni izdelki, krpe	0.01	0.01
64 Obutev, gamaše in podobni izdelki, deli teh izdelkov	0.84	0.00
65 Klobuki, kape in druga pokrivala ter njihovi deli	0.01	0.01
66 Dežniki, sončniki, sprehajalne palice, palice-stolčki, biči, korobači in njihovi deli	0.00	0.00
67 Preparirano perje in puh in izdelki iz perja in puha, umetno cvetje, lasuljarski izdelki	-	-
68 Izdelki iz kamna, sadre, cementa, betona, azbesta, sljude ali podobnih materialov, keramični izdelki, steklo in stekleni izdelki	0.92	0.01
69 Keramični izdelki	-	-
70 Steklo in stekleni izdelki	0.14	0.01
71 Naravni in kultivirani biseri, dragi in poldragi kamni, plemenite kovine, kovine, platirane s plemenitimi kovinami, in izdelki iz njih, imitacije nakita, kovanci	0.00	0.00
72 Železo in jeklo	2.55	0.18
73 Izdelki iz železa in jekla	0.53	0.12
74 Baker in bakreni izdelki	0.00	0.01
75 Nikelj in nikljevi izdelki	-	0.00
76 Aluminij in aluminijasti izdelki	0.28	2.52
78 Svinec in svinčeni izdelki	-	-
79 Cink in cinkovi izdelki	-	-
80 Kositer in kositrni izdelki	-	-
81 Druge navadne kovine, kermeti, njihovi izdelki	0.00	0.00
82 Orodje, nožarski izdelki, žlice in vilice iz navadnih kovin, njihovi deli iz navadnih kovin	0.15	0.02
83 Razni izdelki iz navadnih kovin	0.01	0.04
84 Jedrski reaktorji, kotli, stroji in mehanske naprave, njihovi deli	22.03	3.70
85 Električni stroji in oprema ter njihovi deli, aparati za snemanje ali reprodukcijo slike in zvoka ter deli in pribor za te izdelke	13.32	1.80
86 Tirna vozila in njihovi deli, železniški in tramvajski tirni sklopi in pribor ter njihovi deli, mehanična in elektromehanska signalna oprema za promet vseh vrst	0.42	0.00
87 Vozila, razen železniških ali tramvajskih tirnih vozil, ter njihovi deli in pribor	0.77	0.10
88 Zrakoplovi, vesoljska vozila in njihovi deli	3.41	83.42
89 Ladje, čolni in plavajoče konstrukcije	0.98	-
90 Optični, fotografski, kinematografski, merilni, kontrolni, precizni medicinski ali kirurški instrumenti in aparati, njihovi deli in pribor	3.18	1.06
91 Ure in njihovi deli	-	0.00
92 Glasbila, njihovi deli in pribor	0.03	0.11
93 Orožje in strelivo, njuni deli in pribor	-	-
94 Pohištvo, posteljnina, žimnice, nosilci za žimnice, blazine in podoni polnjeni izdelki, svetilke in pribori za njih, neomenjeni drugje, osvetljeni znaki, montažne zgradbe	4.47	1.23
95 Igrače, rekviziti za družabne igre in šport, njihovi deli in pribor	4.03	0.11
96 Razni izdelki	0.23	-
97 Umetniški predmeti, zbirke in starine	-	-
98 Sestavni deli celovitega industrijskega obrata, ki se uvrščajo v Poglavlja 63, 68, 69, 70, 72, 73, 76, 82, 84, 85, 86, 87, 90, 94, 99	-	-
99 Blago iz Uredbe Sveta (ES) št.1186/2009 in nerazvrščeno	0.03	0.06

Vir: SURS

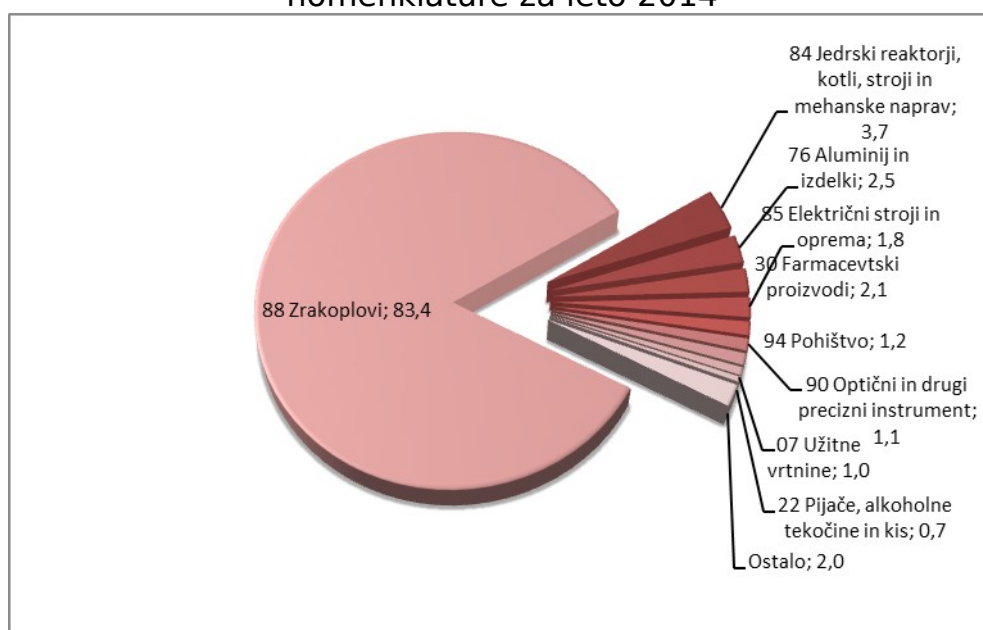
Slika 4: Struktura slovenskega izvoza v Kanado po poglavjih Kombinirane nomenklature za leto 2014

Vir: SURS

Na strani uvoza dominanten delež vrednosti (kar 83%) zavzema segment zrakoplovov, znotraj katerega glavnina vrednosti uvoza odpade na naprave za treniranje leta na tleh in letala s prazno maso do 15 ton. Uvoz iz Kanade je v zadnjih letih vse bolj koncentriran na segmentu letal in letalske opreme.

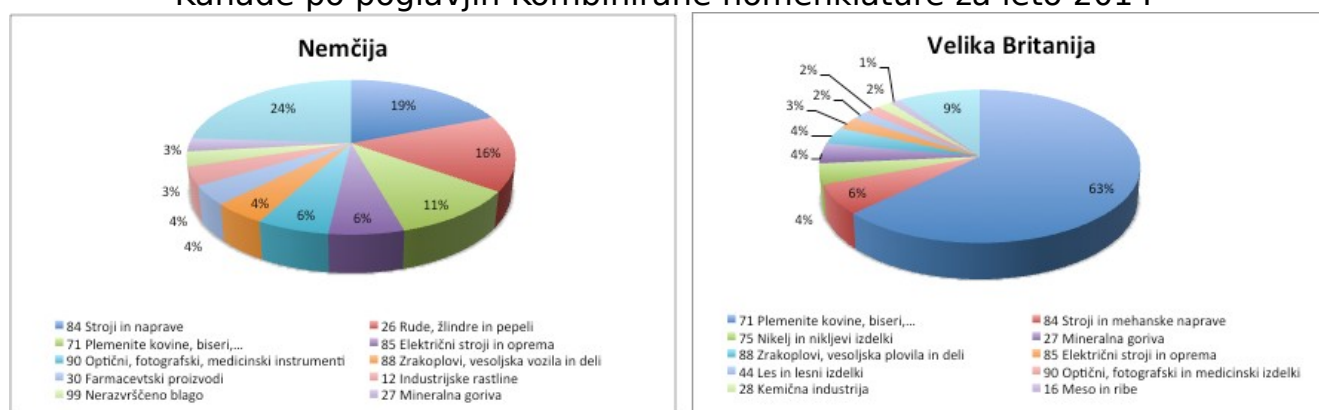
Slika 5: Sestava slovenskega uvoza iz Kanade po poglavjih Kombinirane nomenklature za leto 2014

Vir: SURS

Koncentracija slovenskega uvoza iz Kanade na posamezen razmeroma ozek segment proizvodov je posledica majhnega obsega trgovine med državama, kar vodi v to, da nekoliko večje trgovanje posameznega izdelka nosi nadproporcionalno velik delež celotne trgovine. Drugi razlog prikazane koncentracije slovenskega uvoza pa je specifičnost slovenskega povpraševanja po uvozu iz Kanade. Primerjava z nemškim ali britanskim uvozom iz Kanade (Slika 6) namreč kaže, da so stopnje produktne koncentracije slovenskega uvoza iz Kanade občutno višje kot v Nemčiji in podobno (čeprav še nekoliko bolj) koncentrirane kot v Veliki Britaniji.

Slika 6: Sestava nemškega (levo) in britanskega (desno) uvoza iz Kanade po poglavjih Kombinirane nomenklature za leto 2014

Vir: Eurostat

3.3 Raven carinskih ovir med EU in Kanado

V nadaljevanju podajamo kratek pregled trenutne ravni carinske zaščite v trgovini med EU in Kanado.

Tabela 2: MFN (most-favoured nations) carinske stopnje (v %) po panogah Kombinirane nomenklature (enostavna povprečja in standardni odkloni) za leto 2015

KN 2-mestni sektor	EU-27		Kanada	
	povprečje	s.d.	povprečje	s.d.
01 Žive živali	1.3	3.1	0.8	2.2
02 Meso in užitni klavnični proizvodi	5.3	5.4	3.4	7.1
03 Ribe, raki, mehkužci in drugi vodni nevretenčarji	11.3	5.7	0.5	1.4
04 Mlečni izdelki, ptičja jajca, naravni med, užitni proizvodi živalskega izvora, ki niso navedeni in ne zajetni na drugem mestu	5.3	5.6	6.0	3.5
05 Proizvodi živalskega izvora, ki niso navedeni in ne zajeti na drugem mestu	0.3	1.1	0.0	
06 Živo drevje in druge rastline, čebulice, korenine in podobno, rezano cvetje in okrasno listje	5.7	3.3	4.6	4.4
07 Užitne vrtnine, nekateri koreni in gomolji	8.7	5.0	2.4	4.1
08 Užitno sadje in oreščki, lupine agrumov ali melon	6.7	5.5	1.1	2.8
09 Kava, pravi čaj, mate čaj in začimbe	2.8	4.1	0.9	1.4
10 Žitarice	1.8	3.8	17.2	31.0
11 Proizvodi mlinске industrije, slad, škrob, inulin, pšenični gluten	11.8	3.8	3.5	3.1
12 Oljna semena in plodovi, razno zrnje, semena in plodovi, industrijske in zdravilne rastline, slama in krma	1.3	2.3	0.8	2.2
13 Šelak, gume, smole in drugi rastlinski sokovi in ekstrakti	2.8	5.4	0.0	
14 Rastlinski materiali za pletarstvo, rastlinski proizvodi, ki niso omenjeni in ne zajeti na drugem mestu	0.0		0.0	
15 Masti in olja, voski, živalskega in rastlinskega izvora in proizvodi njihovega razkrajanja, predelane užitne masti	5.9	4.3	4.9	4.3
16 Izdelki iz mesa, rib, rakov, mehkužcev ali drugih vodnih nevretenčarjev	18.1	6.2	14.9	43.1
17 Sladkor in sladkorni proizvodi	6.8	5.9	4.8	4.6
18 Kakav in kakavovi izdelki	6.1	3.9	3.5	2.8
19 Izdelki iz žit, moka, škroba ali mleka, slašičarski izdelki	10.7	2.2	3.9	2.9
20 Proizvodi iz vrtnin, sadja, oreškov ali drugih delov rastlin	17.7	6.1	5.6	5.0
21 Razna živila	8.5	4.6	6.4	4.0
22 Pijače, alkoholne tekočine in kis	0.9	4.5	1.9	3.8
23 Ostanki in odpadki živilske industrije, pripravljena krma za živali	1.3	3.1	1.1	2.3
24 Tobak in tobačni nadomestki	45.1	24.9	6.9	3.3
25 Sol, žveplo, zemljine in kamen, sadra, apno in cement	0.2	0.6	0.0	0.3
26 Rude, žlindre in pepeli	0.0		0.0	

27 Mineralna goriva in olja, proizvodi njihove destilacije, bituminozne snovi in mineralni voski	1.5	1.9	1.0	2.9
28 Proizvodi kemične industrije ali podobnih industrij	4.3	2.0	0.0	0.5
29 Organski kemijski proizvodi	4.2	2.8	0.0	
30 Farmacevtski proizvodi	0.0		0.2	1.1
31 Gnojila	4.7	2.7	0.0	
32 Ekstrakti za strojenje ali barvanje, tanini in njihovi derivati, barve, pigmenti in druga barvila, pripravljena premazna sredstva in laki, kiti in druge tesnilne mase, tiskarske barve in črnila	5.3	2.2	1.8	2.9
33 Eterična olja in rezinoidi, parfumerijski, kozmetični in toaletni izdelki	2.4	2.9	4.1	3.0
34 Mila, organska površinsko aktivna sredstva, pralni in mazalni preparati, za loščenje ali čiščenje, voski, sveče, paste za modeliranje in zobarski voski ter zobarski preparati na osnovi sadre	2.1	2.2	4.2	3.0
35 Beljakovinske snovi, modificirani škrobi, lepila, encimi	4.7	3.2	3.5	3.6
36 Razstreliva, pirotehnični proizvodi, vžigalice, piroforne zlitine, vnetljivi preparati	6.3	0.3	6.5	0.0
37 Proizvodi za fotografske in kinematografske namene	5.3	2.1	4.1	3.1
38 Razni proizvodi kemijske industrije	5.2	2.0	1.4	3.0
39 Plastične mase in proizvodi iz plastičnih mas, kavčuk in proizvodi iz kavčuka in gume	5.5	2.3	1.5	2.7
40 Kavčuk in proizvodi iz kavčuka in gume	2.6	2.2	2.2	3.7
41 Surove kože z dlako ali brez dlake (razen krzna) in usnje	2.6	2.9	0.0	
42 Usnjeni izdelki, sedlarski in jermenarski izdelki, predmeti za potovanje, ročne torbe in podobni izdelki, izdelki iz živalskih črev	5.0	2.7	7.3	4.3
43 Naravno ali umetno krzno, krznjeni izdelki	1.5	1.4	4.7	6.2
44 Les in lesni izdelki, lesno oglje	2.3	2.9	1.5	2.7
45 Pluta in plutasti izdelki	3.5	2.0	0.0	
46 Izdelki iz slame, esparta in drugih materialov za pletarstvo, košarski in pletarski izdelki	2.7	1.4	4.9	3.4
47 Celuloza, lesna ali iz drugih vlaknastih celuloznih materialov, papirni ali kartonski odpadki in ostanki	0.0		0.0	
48 Papir in karton, izdelki iz papirne mase, papirja ali kartona	0.0		0.0	
49 Tiskane knjige, časopisi, slike in drugi proizvodi grafične industrije, rokopisi, tipkana besedila in načrti	0.0		0.0	
50 Svila	5.2	2.5	0.0	
51 Volna, fina ali groba živalska dlaka, preja in tkanine iz konjske žime	3.7	3.0	0.0	
52 Bombaž	6.3	2.3	0.1	0.9
53 Druga rastlinska tekstilna vlakna, papirna preja in tkanine iz papirne preje	3.4	2.9	0.0	
54 Filamenti iz umetnih in sintetičnih vlaken	6.0	2.0	0.1	0.7
55 Umetna in sintetična vlakna, rezana	6.4	1.9	0.1	0.8
56 Vata, klobučevina in netkani material, specialne preje, vrvi, motvozi, konopci in prameni ter proizvodi iz njih	6.0	2.0	3.1	5.3
57 Preproge in druga talna prekrivala	7.6	1.2	11.1	3.1
58 Specialne tkanine, taftane tkanine, čipke, tapiserije, pozamenterija, vezenine	7.3	0.9	0.3	2.1
59 Tekstilni materiali, impregnirani, premazani, prevlečeni, prekriti ali laminirani, tekstilni izdelki, primerni za tehnične	6.3	1.3	1.5	4.2

namene				
60 Pleteni ali kvačkani materiali	7.9	0.3	0.0	
61 Oblačila in pribor za oblačila, pleteni ali kvačkani	11.6	1.1	16.8	4.0
62 Oblačila in pribor za oblačila, razen pletenih in kvačkanih izdelkov	11.6	1.4	15.2	5.5
63 Drugi gotovi tekstilni izdelki, kompleti, ponošena - izrabljena oblačila in izrabljeni tekstilni izdelki, krpe	10.0	3.1	15.2	4.8
64 Obutev, gamaše in podobni izdelki, deli teh izdelkov	9.9	5.1	11.3	8.5
65 Klobuki, kape in druga pokrivala ter njihovi deli	2.8	1.6	6.6	6.0
66 Dežniki, sončniki, sprehajalne palice, palice-stolčki, biči, korobači in njihovi deli	4.3	0.9	4.1	3.6
67 Preparirano perje in puh in izdelki iz perja in puha, umetno cvetje, lasuljarski izdelki	2.8	1.1	8.3	6.2
68 Izdelki iz kamna, sadre, cementa, betona, azbesta, sljude ali podobnih materialov, keramični izdelki, steklo in stekleni izdelki	1.3	1.1	3.2	3.3
69 Keramični izdelki	4.8	2.5	3.9	3.4
70 Steklo in stekleni izdelki	5.1	3.3	0.1	0.8
71 Naravni in kultivirani biseri, dragi in poldragi kamni, plemenite kovine, kovine, platirane s plemenitimi kovinami, in izdelki iz njih, imitacije nakita, kovanci	0.6	1.2	1.7	3.0
72 Železo in jeklo	0.2	1.0	0.0	
73 Izdelki iz železa in jekla	1.7	1.6	1.9	3.1
74 Baker in bakreni izdelki	3.3	2.0	0.4	1.4
75 Nikelj in nikljevi izdelki	0.6	1.2	0.2	0.7
76 Aluminij in aluminijasti izdelki	6.4	1.8	1.5	2.7
78 Svinec in svinčeni izdelki	2.3	2.1	0.0	
79 Cink in cinkovi izdelki	3.0	1.4	0.5	1.1
80 Kositer in kositrni izdelki	0.0		0.4	1.0
81 Druge navadne kovine, kermeti, njihovi izdelki	3.2	2.7	0.0	
82 Orodje, nožarski izdelki, žlice in vilice iz navadnih kovin, njihovi deli iz navadnih kovin	3.1	1.7	4.3	3.9
83 Razni izdelki iz navadnih kovin	2.5	0.7	2.5	3.0
84 Jedrski reaktorji, kotli, stroji in mehanske naprave, njihovi deli	1.9	1.4	0.4	1.6
85 Električni stroji in oprema ter njihovi deli, aparati za snemanje ali reprodukcijo slike in zvoka ter deli in pribor za te izdelke	3.0	3.2	1.4	2.7
86 Tirna vozila in njihovi deli, železniški in tramvajski tirni sklopi in pribor ter njihovi deli, mehanična in elektromehanska signalna oprema za promet vseh vrst	1.8	0.7	5.6	4.7
87 Vozila, razen železniških ali tramvajskih tirmih vozil, ter njihovi deli in pribor	6.3	5.3	3.5	3.2
88 Zrakoplovi, vesoljska vozila in njihovi deli	3.1	1.6	1.9	4.3
89 Ladje, čolni in plavajoče konstrukcije	1.1	1.0	14.7	10.3
90 Optični, fotografski, kinematografski, merilni, kontrolni, precizni medicinski ali kirurški instrumenti in aparati, njihovi deli in pribor	2.0	1.8	1.0	1.9
91 Ure in njihovi deli	4.1	0.9	3.6	4.7
92 Glasbila, njihovi deli in pribor	3.2	0.5	3.2	2.9
93 Orožje in strelivo, njuni deli in pribor	2.2	1.1	3.8	2.7
94 Pohištvo, posteljnina, žimnice, nosilci za žimnice, blazine in podoni polnjeni izdelki, svetilke in pribori za njih, neomenjeni drugje, osvetljeni znaki, montažne zgradbe	2.4	1.9	5.0	4.8

95 Igrače, rekviziti za družabne igre in šport, njihovi deli in pribor	2.2	1.7	0.9	2.3
96 Razni izdelki	3.2	1.9	6.6	5.0
97 Umetniški predmeti, zbirke in starine	0.0		1.4	2.6

Vir: WTO

Iz Tabele 2 je razvidno, da so v večini proizvodnih segmentov uvozne carine razmeroma nizke, in sicer na ravni nekaj odstotkov. Najvišje stopnje uvoznih carin je moč najti pri prehranskih izdelkih, tobaku in tekstilu na strani EU, na kanadski strani pa so najvišje carinske stopnje pri oblačilih, mesnih izdelkih, žitaricah in ladjah. Poleg povprečnih stopenj je potrebno opozoriti na dokaj velike standardne odklone znotraj posameznih proizvodnih skupin. Slednje seveda pomeni, da so kljub v povprečju nizkim carinskim stopnjam stopnje uvoznih carin za posamezne izdelke lahko znatno višje.

V Tabeli 3 predstavljamo povprečne realizirane carinske stopnje v letu 2011 iz GTAP 9 podatkovne baze. Pri izračunu teh stopenj gre za ex-post izkazane carinske stopnje, ki so pridobljene na podlagi panožnih podatkov o carinskih prihodkih in podatkov o obsegu bilateralne trgovine v posameznem segmentu.

Najvišje realizirane carinske stopnje, kot jih prikazuje Tabela 3, so razvidne pri panogah predelane hrane, vozil in ostale predelovalne dejavnosti. V petih od enajstih panog so izkazane carinske stopnje višje v Kanadi, v ostali pa so višje carinske stopnje v EU.

Tabela 3: Stopnje ad valorem carin med EU, Slovenijo in Kanado (tehtana povprečja ad valorem carin na uvoz iz Kanade v Slovenijo in EU 25, stolpca 1 in 2, ter uvoz v Kanado iz Slovenije in EU 25, stolpca 3 in 4.

	Uvoz iz Kanade v		Uvoz v Kanado iz	
	Slovenija	EU 25	Slovenija	EU 25
Kmetijstvo, ribištvo, rudarstvo	0.50	0.57	0.00	1.78
Predelava hrane	4.72	8.30	6.10	16.80
Rude	0.00	0.00	0.00	0.01
Vozila	7.00	6.34	2.58	5.11
Ostala transportna oprema	1.36	1.28	2.71	0.75
Kemična industrija	1.96	1.91	0.22	0.89
Kovinska industrija	2.77	0.65	0.48	0.51
Elektronska oprema	0.24	1.12	0.00	0.23
Ostala strojna industrija	1.68	1.57	2.90	0.38
Papirna in lesna industrija	1.10	0.18	4.37	1.57
Ostala predelovalna dejavnost	6.06	2.70	5.22	6.05

Vir: GTAP 9 (bazno leto 2011)

Pri tem velja opozorilo, da medtem ko lahko nominalne MFN carinske stopnje kažejo višjo stopnjo zaščite od dejanske, pa lahko na drugi strani zelo visoke nominalne carinske stopnje prohibitivno vplivajo na trgovino z določenimi proizvodi, kar bi pomenilo, da pri takšni »trgovini« ne pride do carinskih prihodkov kljub obstoju carin. Slednje pomeni, da lahko dejansko dosežene povprečne carinske stopnje, pridobljene na podlagi realiziranih carinskih prihodkov, podcenjujejo dejanske carinske ovire.

4 Dosedanje študije učinkov CETA sporazuma na EU in Kanado

Posebnost dosedanjih študij, ki so analizirale potencialne učinke trgovinskega sporazuma med Kanado in EU na njun gospodarski razvoj, je, da gre z zelo redkimi izjemami za študije, ki so nastale bistveno prej preden je bila znana vsebina Sporazuma. Posledično gre pri teh študijah za predvidevanja učinkov na temelju različnih bolj ali manj plavzibilnih scenarijev o razpletu pogajanj o CETA sporazumu in ne za obravnavo učinkov glede na vsebino dejansko sklenjenega sporazuma.

4.1 EC-Kanada (2008)

Temeljna študija predvidenih učinkov uveljavitve sporazuma CETA je skupna EU-Kanada analiza, ki je nastala na temelju pobude na EU-Kanada vrhu 4. junija 2007 v Berlinu (Evropska komisija, Vlada Kanade, v nadaljevanju ECK, 2008). Namen analize je bil pregled trenutnih ovir (predvsem ne-carinskih) v blagovni in storitveni trgovini ter pri kapitalskih tokovih med EU in Kanado ter oceni potencialnih stroškov in koristi od odstranitve teh ovir. Polega tega pa naj bi študija tudi ocenila, na kakšen način bo takšen sporazum prispeval k nadaljevanju sodelovanja na področju znanosti in tehnologije, energetike in okolja.

Študija predvideva, da bo CETA sporazum, ko bo sklenjen, potencialno pripeljal do popolnega umika vseh carin v blagovni menjavi, delne odprave ne-carinskih omejitev pri menjavi z blagom in delne odstranitve carin v menjavi storitev. Poleg tega študija predpostavlja, da bo prišlo do zaznavnega napredka pri pogajanjih v okviru Doha kroga pogajanj Svetovne trgovinske organizacije, kar naj bi imelo za posledico občutno nižjo raven carin tako za predelovalno industrijo kot kmetijstvo. V primerjavi z baznim scenarijem² tako ECK (2008) napoveduje, da naj bi v letu 2014 dohodkovni učinek delujočega CETA sporazuma znašal 11.6 milijarde (ameriških) dolarjev oziroma 0.08% BDP za EU ter 8.2 milijardi dolarjev oziroma 0.77% BDP za Kanado. Skupaj naj bi se izvoz EU v Kanado povečal za 24,3% oziroma 17 milijard evrov, medtem ko naj bi se kanadski izvoz v EU povečal za 20.6% oziroma 8.6 milijard evrov do leta 2014. Polovica (50% za EU in 45.5% za Kanado) predvidene rasti naj bi nastala kot posledica liberalizacije trgovine s storitvami, kjer so carinske in ne-carinske ovire znatno višje kot v blagovni menjavi. Četrtno rasti BDP bi v primeru EU prispevala liberalizacija bilateralne blagovne menjave (33.3% v primeru Kanade), preostanek pa na bi bil

² Velja ponoviti, da v študiji Evropske Komisije in kanadske Vlade bazni scenarij predstavlja stanje po uspešnem zaključku Doha runde WTO pogajanj. Osnovni scenarij tako predpostavlja, da bi naj bile carine EU v povprečju za polovico nižje kot pred začetkom Doha pogajanj (ECK, 2007, str. 37).

posledica zmanjšanja nevarinskih ovir. Primerjava kratkoročnih in dolgoročnih učinkov kaže, da naj bi bili slednji približno štirikrat višji od prvih v primeru EU in približno dvakrat višji v primeru Kanade³.

Vpliv Sporazuma na obseg bilateralne trgovine po sektorjih kaže, da se največji vpliv pričakuje pri menjavi s predelano hrano, oblačili, tekstilom, naftnimi derivati/ogljem in v segmentu storitev pri gradbeništvu.

4.2 Kittou in Philippidis (2010)

Kittou in Philippidis (2010) sta v svoji študiji vpliva CETA sporazuma poseben poudarek dala na evoluciji kmetijskega in živilskopredelovalnega sektorja v luči prostotrgovinskega sporazuma med EU in Kanado. Kot že predhodna študija, tudi ta raziskava uporablja model izračunljivega splošnega ravnotežja (CGE) ter podatkovno bazo GTAP, da bi čim celoviteje simulirala učinke (delne) liberalizacije trgovine med EU in Kanado.

Osnovni scenarij v Kittou in Philippidis (2010) predvideva, da bo prišlo do enake stopnje liberalizacije kot je predvidela že ECK (2008) študija, v alternativnem scenariju pa predvidevajo, da bo prišlo do znatno manj ambicioznih premikov, saj naj bi bili »občutljivi sektorji« na strani EU in tisti na strani Kanade v celoti izločeni iz pogajanj. Učinek prvega scenarija na BDP je tako 0.05% v primeru EU in 0.45% v primeru Kanade, v drugem scenariju pa sta učinka še nekoliko nižja z 0.04% in 0.36%.

Natančna analiza posameznih podsektorjev kmetijstva kaže, da je najmočnejše učinke v korist EU pričakovati v segmentu mleka in mlečnih izdelkov, tekstila in gradbeništvu, v primeru Kanade pa je najvišja rast proizvodnje napovedana za segmente riža, žitaric, belega mesa, transporta in osebnih storitev.

4.3 Stanford (2010)

Stanford (Canadian Centre for Policy Alternatives, 2010) kritično evalvira ocene vplivov na kanadsko gospodarstvo, ki izhajajo iz ECK (2008). Ob kritiki predpostavk, ki so bile uporabljene kot temelj za CGE model in simulacije, ocenjuje, da bodo učinki za kanadsko predelovalno industrijo znatno manj ugodni kot je napovedovala omenjena študija. Na podlagi izkušenj na dosedanjih kanadskih prostotrgovinskih sporazumih (ZDA, Mehika, Izrael, Čile in Kostarika) avtor ocenjuje, da se je v povprečju sicer kanadskih izvoz povečal za slabih 5 odstotkov, a

³ Kratkoročni učinki naj bi šlo za statične učinke v nekaj letih, medtem ko je pri dinamičnih učinkih predviden predvsem sekundarni učinek pretoka višjih dohodkov med regijami v investicije in varčevanje.

hkrati je prišlo do slabih 9-odstotne rasti uvoza in posledično bistvenega poslabšanja trgovinske bilance.

Stanford (2010) opušča nekatere predpostavke, ki so ključne v ECK (2008) CGE modelu in iz njega izhajajočih simulacijah (polna zaposlenost vseh faktorjev proizvodnje, popolnoma mobilnost med sektorji oziroma izenačitev plač po gospodarstvu, reprezentativni potrošnik, ni kapitalske mobilnosti, izravnana trgovina, Armington predpostavka diferenciacije proizvodov glede na državo izvora). Ker avtor predpostavlja, da ovire v trgovini s storitvami niso merljive ali pa jih sploh ni, se osredotoča zgolj na blagovno menjavo. Pri simulacijah upošteva tri mogoče scenarije: (i) popolna eliminacija carin, (ii) ekstrapolacija trendov ostalih kanadskih prostotrgovinskih sporazumov, (iii) kombinacija liberalizacije trgovine (kot v prvem scenariju) in apreciacije kanadskega dolarja proti evru. V odvisnosti od scenarija se izvoz iz EU v Kanado poveča med 27.2% in 101%. Slednja napoved, ki bistveno odstopa od ostalih študij, izhaja iz povprečnega povečanja uvoza v primeru ostalih kanadskih prostotrgovinskih sporazumih. Ker avtorja splošni učinki na gospodarstvo (BDP) ne zanimajo, rezultate podaja v obliki spremembe skupnega števila delovnih mest po treh različnih scenarijih. Pri tem Stanford uporablja predpostavko, da bo delovna intenzivnost po sektorjih ostala konstantna in število delovnih mest na enoto proizvoda panoge uporablja za izračun spremembe delovnih mest. Po prvem scenariju naj bi Kanada v realnih sektorjih izgubila 28,000 delovnih mest, po drugem scenariju 46,620 delovnih mest, po zadnjem, tretjem scenariju, ki upošteva 40% prenos (pass-through) apreciacije kanadskega dolarja na izvozne cene, pa bi izgubila 150,000 delovnih mest. Ob negativnem vplivu na kanadsko gospodarstvo Stanford (2010) predvideva, da bodo učinki za EU pozitivni.

4.4 EU-Kanada SIA (2011)

Druga pomembnejša ex-ante študija vpliva sporazuma CETA na gospodarstva EU in Kanade je nastala 2011 pod okriljem EU-Canada Sustainability Impact Assessment team (v nadaljevanju EUC-SIA). Pristop študije sledi strukturi Handbook for Trade Sustainability Impact Assessment (EC, 2006). Metodologija študije je zelo podobna ECK (2008) v tem, da analitični del temelji na GTAP aplikaciji CGE modela, pri čemer EUC-SIA (2011) predpostavlja štiri potencialne razplete pogajanj v okviru sporazuma CETA:

- *Scenarij A*: nepopolna liberalizacija kmetijstva in predelane hrane, kar naj bi pomenilo, da je celotna trgovina z blagom liberalizirana do 95%. Liberalizacija je dosežena z upoštevanjem liste občutljivih proizvodov, katerih trgovina ni liberalizirana (govedina in svinjina v EU, mleko in "ostali prehranski izdelki" v Kanadi), medtem ko so vsi ostali izdelki liberalizirani v celoti. Na

področju liberalizacije trgovine s storitvami študija v sledi stopnjam v ECK (2008) (Tabela 3), popravljenim za faktor 0.6

- Scenarij B: Liberalizacija blagovne menjave v celoti sledi Scenariju A, medtem ko je storitvena liberalizacija zastavljena bolj ambiciozno in je popolnoma enaka stopnjam, predvidenim v ECK (2008)
- Scenarij C: 100% liberalizacija blagovne menjave in konzervativna različica storitvene liberalizacije (to je ECK (2008), popravljene za faktor 0.6)
- Scenarij D: 100% liberalizacija blagovne menjave in liberalizacija storitev v skladu s predvidevanji ECK (2008).

Časovni okvir za modeliranje učinkov CETA v EUC-SIA (2011) študiji je 10 let, kot praviloma velja za GTAP simulacije. Izmerjeni vplivi sporazuma CETA na gospodarstvo EU so v razponu med 0.02 in 0.03% BDP (0.03% zgolj v scenariju D, ki ima najbolj ambiciozne predpostavke o liberalizaciji blagovne in storitvene trgovine med EU in Kanado. Za Kanado so pričakovani učinki nekoliko višji, to je med 0.18% in 0.36% BDP v desetletnem obdobju. Skupno so torej pričakovani učinki EUC-SIA študije na evropsko gospodarstvo razmeroma majhni. Učinek CETA naj bi tako bil med dvema in tremi milijardami dolarjev (v cenah iz leta 2004) za EU in približno enako za Kanado. Z izjemo Scenarija C, je v ostalih scenarijih prispevek liberalizacije storitev na rast BDP močnejši od prispevka liberalizacije trgovine z blagom. Zaradi preusmerjanja trgovine naj bi CETA sporazum vodil tudi v blag (0.01%) padec BDP ZDA, najmanj razvitih držav, držav, s katerimi ima EU podpisane preferencialne sporazume in države ACP (Afrika, Pacifik, Karibi), razen najmanj razvitih držav.

Tabela 4: Znižanje trgovinskih stroškov po sektorju in scenariju

Sektorji	Scenarij A in C	Scenarij B in D
Oskrba z elektriko	3.49	5.82
Dobava in distribucija plina	3.49	5.82
Oskrba z vodo	3.49	5.82
Gradbeništvo	6.13	10.21
Trgovina	3.76	6.27
Ostali transport	5.45	9.09
Vodni transport	5.45	9.09
Zračni transport	5.45	9.09
Komunikacije	2.53	4.21
Finančne storitve	3.76	6.27
Zavarovalništvo	3.76	6.27
Ostale poslovne storitve	5.45	9.09
Rekreacija in ostale storitve	3.76	6.27
Javne storitve/obramba	2.29	3.81
Bivanje	3.76	6.27

Vir: EUC-SIA (2011)

Predviden vpliv CETA na zunanjo trgovino EU in Kanade je pozitiven. Odvisno od scenarija, se EU izvoz poveča med 0.05% (Scenarij A) in 0.07% (Scenarij D), na drugi strani so učinki za Kanado znatno močnejši - med 0.54% (Scenarij A) in 1.56% (Scenarij D) povečanja obsega agregatnega izvoza. Učinek na plače (ločeno med izobraženo in neizobraženo delovno silo) je pozitiven. Za EU to pomeni, da naj bi CETA vodila v 0.03 do 0.06-odstotno povečanje plač neizobražene delovne sile ter v 0.03 do 0.07-odstotno povečanje plač za izobraženo delovno silo. Za Kanado je vpliv CETA na plače občutnejši z 0.45 do 0.52-odstotno rastjo le-teh za neizobraženo delovno silo ter 0.42 do 0.49-odstotno rastjo plač za izobraženo delovno silo.

4.5 Povzetek

V Tabeli 5 podajamo povzetek agregatnih študij vpliva sporazuma CETA na EU in Kanadsko gospodarstvo. Vse študije, posredno tudi Stanford (2010), bazirajo na CGE modelih oziroma aplikaciji GTAP modela. Glede na čas pisanja študij, je jasno tudi, da gre za napovedne študije, ki operirajo z bolj ali manj natančnimi prognozami vsebine CETA sporazuma.

Ena od potencialnih dodatnih pomanjkljivosti omenjenih študij je tudi dejstvo, da bazirajo na podatkovni bazi GTAP verzija 7, ki vsebuje podatke za leto 2004. Večinoma, z izjemo najnovejše EU-Kanada SIA (2011) študije, predvidevajo popolno eliminacijo carinskih ovir v blagovni menjavi.

Tabela 5: Povzetek celotnogospodarskih študij vpliva CETA sporazuma

Študija	EC-Kanada (2008)	Kittou in Philippidis (2010)	Stanford (2010)	EU-Kanada SIA (2011)
Metodološki pristop	CGE GTAP 7, 2004	CGE GTAP 7, 2004	Ekstrapolacija ostalih FTA	CGE GTAP 7, 2004
Napovedno obdobje	2004-2014	2004-2014 2004-2024	2004-2014	2004-2020
Scenariji učinkov CETA	1	2	3	4
Obseg liberalizacije	100% eliminacija carin, 2% nižje ovire za storitevno trgovino	100% eliminacija carin	100% eliminacije carin in apreciacija kanadskega dolarja	95% eliminacija carin, delna liberalizacija storitvene trgovine
Vpliv na BDP EU	0.08%	0.05%	-	0.02-0.03%
Vpliv na trgovino	EU izvoz v Kanado 24.3%	-	EU izvoz v Kanado med 27.2% in 101.2%	Skupen izvoz 0.05-0.07%

Vir: ECK (2008), Kittou in Philippidis (2010), Stanford (2010) in EU-Kanada SIA (2011)

4.6 Sektorske analize

4.6.1 Vpliv na kanadsko avtomobilsko industrijo

Stanford (2014)

Študija, ki jo je po naročilu kanadskega sindikata zaposlenih v avtomobilski industriji opravil Stanford (2014), se osredotoča na učinke, ki naj bi jih imela CETA na obseg proizvodnje in zaposlenosti v kanadski avtomobilski industriji.

Ne gre za analizo, ki bi, kot zgoraj omenjene generalne analize učinkov Sporazuma, bazirala na simulacijah oziroma modelskih prognozah, temveč gre bolj za oceno učinkov, temelječo na ekstrapolaciji trendov in napovedovanju sprememb na podlagi predvidenih posledic v CETA vključenih določil za bilateralno menjavo v segmentu avtomobilov.

Temeljna napoved analize je, da bodo določila v CETA, ki naj bi urejala bilateralno trgovino z avtomobili, še znatno poslabšala, za Kanado že sedaj neugodno, razmerje med uvozom in izvozom avtomobilov. Kanadska avtomobilska proizvodnja je omejena skoraj izključno na proizvodnjo v podružnicah ameriških in japonskih proizvajalcev avtomobilov. Uvozni delež kanadskih avtomobilov v EU je trenutno približno 100-krat manjši od deleža, ki ga evropski avtomobili predstavljajo na kanadskem trgu (0.1% in 10%). Ob umiku trenutno 6.1-odstotne carine na uvoz evropskih avtomobilov naj bi se položaj kanadskih proizvajalcev, kljub povečanju izvoza v EU, poslabšal.

4.6.2 Vpliv na farmacevtsko industrijo

Lexchin in Gagnon (2013) analizirata vpliv sporazuma CETA na kanadsko farmacevtsko industrijo. Ključno za analizo vplivov Sporazuma na farmacevtski trg v Kanadi je dejstvo, da po *per capita* stroških zdravil Kanada zaseda drugo mesto na svetu (za ZDA). CETA na področju zdravil uvaja nov sistem obnove patentov (*sui generis protection*), ki bo podaljšal dobo zaščite farmacevtskih patentov in omejil rabo oziroma razpoložljivost generičnih zdravil, podaljšanje trenutne ureditve zaščite podatkov in uvajanje novih možnosti pritožb v postopku za izdajo dovoljenja za trženje farmacevtskih proizvodov. CETA bo spremenila pravice intelektualne lastnine predvsem v Kanadi, medtem ko naj negativnih učinkov na EU farmacevtsko industrijo ne bi bilo. Lexchin in Gagnon (2013) ugotavljata, da naj bi učinkovanje sporazuma CETA podražilo stroške zdravil v Kanadi za 6.2% do 12.9%, začeni z letom 2023. Ključen element podražitve naj bi bilo predvsem 3.46 povprečno letno podaljšanje dobe zaščite originalnih zdravil (na račun zgoraj omenjenih faktorjev) na kanadskem trgu v primerjavi z obdobjem pred veljavo CETA, kar pomeni, da bo trajalo občutno dlje, da bodo na trg prišla generična (cenejša) zdravila.

4.6.3 Vpliv na agrarni sektor

National farmers union (NFU, 2014), sindikat delavcev v kmetijstvu, je objavil študijo o vplivih CETA na agrarni sektor. Temeljni sklep študije je, da bo CETA oslabila sistem oskrbe s hrano v Kanadi. Povečanje uvoza predvsem mlečnih proizvodov (sir) iz EU ob omejitvah uporabe geografskih imen naj bi znatno zmanjšal povpraševanje po kanadskih sirih in posledično tudi mleku. Kanadska vlada je v ta namen obljubila kompenzacijo tistim pridelovalcem, ki bi zaradi CETA sporazuma utrpeli izgube. NFU smatra, da bodo kanadski kmetje težko konkurirali evropskim zaradi sistema EU subvencij. Kljub željam kanadskih kmetov CETA ne odpravlja prepovedi uvoza govedine, ki vsebuje rasne hormone in svinjine, ki vsebuje ractopamin (dodatek za bolj pusto meso).

5 Analiza vpliva CETA na slovensko gospodarstvo s pomočjo modelske simulacije

V nadaljevanju študije so predstavljeni rezultati učinkov CETA na slovensko gospodarstvo, izvedeni s pomočjo simulacij z globalnim trgovinskim modelom GTAP (Global Trade Analysis Project), ki ga pripravlja Center for Global Trade Analysis na Purdue University (ZDA).

Sledi analiza strukture GTAP modela, prednosti in omejitve, ki izhajajo iz uporabe GTAP modela. Sledi identifikacija simuliranih scenarijev in rezultati simulacij učinkov sporazuma CETA na slovensko gospodarstvo.

5.1 Struktura GTAP modela⁴

GTAP (Global Trade Analysis Project) je več-proizvodni, več regijski GCE model komparativne statike v svetovnem gospodarstvu. Posamezna modelska regija lahko predstavlja eno državo ali pa kompozit skupine držav kot na primer Evropska Unija.

Vsaka modelska regija proizvaja lastno različico vsakega proizvoda, ki pa je nepopoln substitut različicam drugih regij. V vsaki regiji proizvodi nastajajo v panogah, ki proizvajajo en sam proizvod iz domačih in uvoženih surovin in primarnih proizvodnih dejavnikov (izobražena in neizobražena delovna sila, kapital, zemlja in naravni viri). Proizvod vsake panoge je obdavčen z ad-valorem davkom. Nadalje imajo vsi inputi v proizvodnji kompozitne dobrine in tudi vsi primarni faktorji predvidene faktorje tehnične učinkovitosti. Uporabnik lahko spreminja nastavitve teh spremenljivk pri oblikovanju različnih scenarijev. Struktura modela je povzeta po Hertel in Tsigas (1997).

Vsak primarni proizvodni dejavnik je podjetju na voljo iz fiksnega obsega dejavnika v regiji. Izobražena in neizobražena delovna sila ter kapital so popolnoma mobilni med panogami, medtem ko je ponudba zemlje na voljo s transformacijsko elastičnostjo 1. Naravni viri so praktično neelastični za posamezno regijo (torej efektivno fiksni). Posledično so plače obeh vrst delovne sile ter cena kapitala enake med panogami, najemnina za zemljo in naravne vire pa variirata med panogami.

Končni proizvodi posamezne regije so lahko uporabljeni kot input v nadaljni proizvodnji, potrošeni v končni potrošnji ali pa izvoženi. Končna potrošnja se nadalje deli v tri kategorije: investicijsko potrošnja, državno potrošnja in privatno potrošnja. Vse tri vrste potrošnje trošijo v

⁴ Damijan, Kostevc, Redek (2014): Vpliva Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) na slovensko gospodarstvo.

CES⁵ kombinaciji domače proizvodnje in uvoženih proizvodov. Kompozitni indeks potrošnje za investicije je v fiksnem razmerju do agregatnih investicij, kompozitni indeks v državni potrošnji je določen z maksimizacijo Cobb-Douglas funkcije. Za privatno potrošnjo pa maksimiramo funkcijo konstantnih razlik v elastičnosti (CDE funkcija).

Agregatna potrošnja države in privatna potrošnja sta določeni z alokacijo neto domačega proizvoda med državno in privatno potrošnjo ter varčevanjem, tako da je njun obseg rezultat maksimizacije Cobb-Douglas funkcije koristnosti. Posledično so državna potrošnja, zasebna potrošnja in varčevanje enaki fiksnim deležem domačega proizvoda. Tokovi tujega dohodka so v GTAP nastavljeni na 0, tako da je domači dohodek države enak donosom primarnih proizvodnih dejavnikov ter neto davčnim prihodkom (davčnim prihodkom, zmanjšanim za podeljene subvencije).

Agregatne investicije določata dva mehanizma. Prvič, globalno neto varčevanje je alocirano med modelske regije s fiksnimi deleži. Drugič, elastičnost bodočih pričakovanih stopenj donosa lahko določimo in za vsako regijo postavljamo tako, da se izenačijo bodoči pričakovani donosi med regijami. Investicije ne dodajajo k trenutemu obsegu kapitala, temveč pomagajo oblikovati bodoči obseg kapitala, kar pomembno determinira potreben obseg investicij.

Izvoz se deli na dve kategoriji: proizvode, ki so izvoženi neposredno drugim regijam in izvoz v svetovni "sklad" storitev prevoza in transportnih zavarovanj, s pomočjo katerih pride do prevoza mednarodno trgovanih proizvodov od vira do cilja. Svetovni sklad predstavlja Cobb-Douglas agregat prispevkov vseh panog in vseh regij za transport in transportna zavarovanja. Prispevki večine panog bodo enaki nič, vendar pa bodo storitve kot so trgovina, transport in zavarovanje močno prispevale v sklad. Količina transportnih in zavarovalniških storitev je sorazmerna prevoženi količini blaga in podvržena spremembam v učinkovitosti prevoza določenega blaga na določeni poti.

GTAP model torej predvideva obstoj transportnih stroškov v mednarodni trgovini (stroški prevoza in zavarovanja blaga med prevozom) ter tudi eksplicitno modelira obstoj transportnega sektorja. Podatki o višini stroškov transporta bazirajo na razliki med FOB in CIF ceno za določeno proizvodno skupino in se lahko spreminjajo v skladu s simuliranimi spremembami v parametrih modela. V vseh simulacijah bodo torej eksplicitno modelirani in v rezultatih predvideni stroški trgovine med posameznimi regijami.

Skupen uvoz posameznega proizvoda v določeni regiji je CES kompozit uvoza iz vseh ostalih regij. Cene, ki določajo alokacijo uvoza, so izvozne cene v izvozni regiji plus izvozni davki minus subvencije plus cena

⁵ CES - Constant Elasticity of Substitution.

mednarodnega prevoza in zavarovanj plus uvozne carine. Izbira virov uvoza se zgodi na ravni cele regije, medtem ko se izbira med domačimi in uvoženimi produkti (agregiranimi po vseh virih) zgodi na nivoju posameznega agenta, torej podjetja ali končnega potrošnika.

5.2 Omejitve analize z GTAP modelom

Standardni GTAP modela, ki je uporabljen v pričujoči študiji, v svoji zasnovi ne predvideva pozitivne dinamike rasti med dohodkom, varčevanjem in akumulacijo kapitala, prav tako pa ne vključuje prelivanja znanja in splošne rasti produktivnosti na dolgi rok. Gre za komparativno statičen model, ki je osredotočen zgolj na koristi agregatnega gospodarstva, ki izhajajo iz boljše alokacije resursov, uvozne učinkovitosti (zniževanje stroškov materialov in inputov) in učinkov na pogoje menjave.⁶

Dodatna pomanjkljivost osnovnega GTAP modela je, da izvorno ne predvideva neposrednih tujih investicij. V naši implementaciji modela slednje sicer predvidevamo, vendar pri tem ostajamo zgolj pri povečanju dolgoročnih kapitalskih tokov, niso pa predvideni posredni učinki, ki bi jih tuje lastništvo lahko prinašalo slovenskim podjetjem (prenos znanja, vključitev v mednarodne nabavne verige, dostop do blagovnih znamk itd.). Vezano na to omejitev GTAP modela velja omeniti tudi, da je trgovina s storitvami v ključnem delu (60% obsega trgovine) odvisna od vzpostavljene prisotnosti ponudnika na ciljnim trgu. Slednje pomeni, da bi eksplicitno modeliranje podjetij v tuji lasti, še posebej v storitvenem sektorju, lahko v znatnem obsegu pojasnjevalo tudi trgovinske tokove blaga in storitev.

Nadalje model ne predvideva obstoja stroškov makroekonomske prilagoditve na novo gospodarsko strukturo po zunanjetrgovinski liberalizaciji. Če gospodarstvo prizadane zunanji šok, kot je denimo znižanje carin ali trgovinskih ovir oziroma povečanje mednarodne konkurence, ta model predvideva, da se novo makroekonomsko ravnotežje vzpostavi tako, da bolj konkurenčne panoge absorbirajo produkcijske faktorje iz panog, ki jih liberalizacija prizadane. Bolj konkurenčne panoge povečajo obseg proizvodnje in absorbirajo vso delovno silo in kapital, ki »se sprosti« v prizadetih panogah ob zunanjem šoku, zaradi česar ne pride do povečanja brezposelnosti. Tako v skladu s konstrukcijo modela ni predvideno dolgotrajno povečanje brezposelnosti, niti niso predvideni stroški, vezani na prezaposlitev tistih, ki izgubijo službo, med panogami, niti na realokacijo kapitala. Z ozirom na slednje v izračune tudi niso vključeni izgubljeni davčni prihodki države oziroma nadomestila za brezposelnost, ki bi sledila v času trajanja brezposelnosti.

⁶ Damijan, Kostevc, Redek (2014): Vpliva Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) na slovensko gospodarstvo.

Ključna pomanjkljivost, ki je lastna veliki večini študij učinkov zunanjetrgovinskih liberalizacij (TTIP, CETA, TPP), je tudi predpostavka polne zaposlenosti oziroma popolnoma mobilne delovne sile, kar rezultira v neobstoju breposelnosti in nezmožnosti merjenja vpliva CETA na brezposelnost. To je velika pomanjkljivost GTAP modela, saj ne omogoča neposrednega simuliranja učinkov CETA na zaposlenost.

V naši aplikaciji GTAP modela se tej slabosti modela poskušamo izogniti s posrednim izračunavanjem učinkov na zaposlenost, in sicer ob predpostavki konstantne produktivnosti polno zaposlenega delavca.

5.3 Novosti v različici 9 GTAP baze

GTAP 9 v primerjavi s predhodno različico ponuja novejšo podatke o trgovini ter strukturi gospodarstev. Poleg dosedanjih podatkov za leti 2004 in 2007, so bili dodani podatki še za leto 2011. Regionalna disagregacija je bila razširjena na 140 držav in 57 sektorjev. Omogočeno je ločevanje med ad-valorem carinami in specifičnimi carinami, podatki o delovni sili so razširjeni na pet kategorij zaposlenih in v bazo so dodani podatki o CO₂ emisijah po državah.

5.4 Implementacija GTAP modela

GTAP modeli temeljijo na obravnavi agregatnih gospodarskih sektorjev in agregiranih globalnih regij. Razlog je v tem, da je ob uporabi input-output tabel in mreže mednarodne trgovine s končnimi in vmesnimi proizvodi potrebno zmanjšati kompleksnost dejanskih gospodarskih dogajanj na raven, ki mu model lahko sledi. Zaradi tega smo dimenzionalost "globalnega gospodarstva" zožili iz 140 na 14 regij in iz 57 gospodarskih sektorjev na 20 novih (agregiranih sektorjev). Kot ključne izmed regij smo izpostavili »regije« EU25, Kanado, Slovenijo in za primerjavo s slednjo še Hrvaško. Izbiro regij in gospodarskih sektorjev so diktirale trenutne geostrateške in gospodarske razmere, ki ustvarjajo evropsko in slovensko gospodarsko okolje. Regionalna in sektorska agregacija, ki ju uporabljamo v simulacijah, sta predstavljeni v prilogi A.

Osnovna GTAP agregacija bazira na podatkih za leto 2011, kar pomeni, da podatki še ne zajemajo hrvaškega članstva v integraciji. Da bi posodobili GTAP bazo, torej upoštevali, da je Hrvaška del EU in da bo tako del nastajajočega območja proste trgovine v okviru CETA, smo sledili študiji Boyerja in Schuschnyja (2010), ki obravnavata potencialne učinke integracije med Mercosur in EU. Tudi mi izvedemo posodabljanje baze v dveh fazah: v prvem koraku je simulirana integracija med Hrvaško in ostalimi 27 članicami EU s pomočjo "altermax" zaprtja modela (Malcolm, 1998). Altermax modul zapiranja (market clearinga) v modelu omogoča, da se vzpostavi novo stabilno modelsko ravnotežje oziroma rekalkulacija modela z vključitvijo Hrvaško v sistem carinske

unije EU ter da se ponastavijo vzorci trgovine in proizvodnje med tako nastalo 28-erico. V drugi fazi je novo-kalibriran model uporabljen za analizo vpliva sprejema CETA na gospodarstva Kanade in EU. Glede na relativno pomembnost Hrvaške za slovensko gospodarstvo, je omenjena predsimulacija ključnega pomena za oceno posledic formacije čezatlantske cone proste trgovine med EU in Kanado na Slovenijo.

5.5 Uporabljene simulacije

Prednost pričujoče študije pred zgoraj omenjenimi splošnogospodarskimi študijami je v tem, da je besedilo CETA sporazuma v tej fazi že znano. Za razliko od študij, ki so nastale pred koncem pogajanj med EU in Kanado, lahko torej v večjem delu natančno povemo kakšna bodo dejanska znižanja carinskih in necarinskih omejitev v primerjavi s stanjem pred uveljavitvijo CETA sporazuma.

V nadaljevanju bodo na gospodarstvu EU in Kanade (posredno pa tudi vse ostale države sveta) simulirani učinki dveh scenarijev. Prvi scenarij, s katerim želimo poustvariti rezultate prve študije ECK (2008), bo predpostavljal popolno liberalizacijo blagovne menjave in delno znižanje ovir storitvene menjave. Drugi scenarij bo v celoti skušal povzemati končno verzijo CETA sporazuma, kolikor bo to zasnova GTAP podatkov (oziroma runGTAP program) dovoljevala.⁷ Težava pri simuliranju učinkov v CETA dejansko izpogajanih določil, je, da so podatki v GTAP bazi znatno preveč agregirani, da bi lahko s simulacijami natančno zajeli sprejete ukrepe. Praviloma so bile omejitve ali liberalizacija trgovinskih omejitev namreč sprejete na nivoju proizvoda in ne na nivoju panoge ali skupka panog, ki je na voljo v GTAP agregaciji. Prav tako je naketere izmed ukrepov, kot npr. zagotavljanje porekla blaga, vsebnost domačih sestavin, itd., zelo težko kvantificirati z vidika njihovega vpliva na cene. Prav tako je razmeroma težko kvantificirati vplive liberalizacije trgovine s storitvami, zato pri slednjem v celoti sledimo kvantifikaciji EUC SIA študije (2011), predstavljene v Tabeli 4. Vsled navedenega bo simulacija učinka CETA sporazuma na blagovno menjavo nekoliko poenostavljena različica samega teksta Sporazuma (Tabela 6).

Tabela 6: Scenariji simulacije zunanjetrgovinske liberalizacije med EU in Kanado v okviru sporazuma CETA (% znižanja trenutnih trgovinskih ovir)

Panoga	Scenarij 1	Scenarij 2
	Carinska liberalizacija blagovne menjave	CETA sporazum

⁷ Čeprav je spremembe carinskih omejitev razmeroma enostavno mogoče vključiti v simulacije, je znatno težje vključiti spremembe kvot, še težje pa je v modelske simulacije vključiti spremembe ostalih necarinskih ovir mednarodne menjave blaga in storitev.

	EU	Kanada	EU	Kanada
Kmetijstvo, ribištvo, rudarstvo	100 %	100 %	93.8 %	91.7 %
Predelava hrane	100 %	100 %	93.8 %	93.8 %
Rude	100 %	100 %	100 %	100 %
Vozila	100 %	100 %	99.4%	99.6 %
Ostala transportna oprema	100 %	100 %	99.4%	99.6 %
Kemična industrija	100 %	100 %	99.4%	99.6 %
Kovinska industrija	100 %	100 %	99.4%	99.6 %
Elektronska oprema	100 %	100 %	99.4%	99.6 %
Ostala strojna industrija	100 %	100 %	99.4%	99.6 %
Papirna in lesna industrija	100 %	100 %	99.4%	99.6 %
Ostala predelovalna dejavnost	100 %	100 %	99.4 %	99.6 %

Vir: Consolidated CETA text, 26. september 2014

Kot že omenjeno, CETA sporazum na dolgi rok predvideva popolno liberalizacijo velike večine panog predelovalne industrije. Potencial, da bo po predhodnem obdobju prišlo do popolne sprostitev vseh carinskih omejitev, tudi v občutljivejših sektorjih, ponazarjamo s Scenarijem 1. Pomembna izjema ostajata segmenta vozil in plovil, kjer naj bi za uvoz vozil iz Kanade veljalo, da je le-ta prost carin, v kolikor zadošča pravilom o poreklu blaga (vsaj 50% domače dodane vrednosti). Hkrati pa je do kvote 100,000 vozil letno dopuščena tudi možnost, da se kot »kanadska« štejejo vozila z vsaj 20% domače dodane vrednosti, kar bi odprlo možnosti za brezcarinski uvoz predvsem ameriških vozil na evropski trg. Glede na to, da je med leti 2007 in 2012 Kanada na trge EU v povprečju izvozila približno 4,500 vozil letno (Stanford, 2014), navedene omejitve zaenkrat ne predstavljajo *de facto* trgovinske ovire. Zlahka bi torej tudi v segmentu vozil ohranili predpostavko 100% carinske liberalizacije, kar bi pomenilo, da je z izjemo agrarnih proizvodov in prehranskih izdelkov carin prosta celotna menjava med EU in Kanado. Ker kljub vsemu ostajajo v besedilu sporazuma CETA določene omejitve za posamezne proizvode predelovalne industrije na nivoju kanadskih provinc, v Scenariju 2 (simulacija *CETA sporazum*) predpostavljamo nepopolno carinsko liberalizacijo.

Velja tudi poudariti, da - v nasprotju z vizijo TTIP sporazuma - CETA sporazum ne predvideva bistvene konvergence na področju regulative proizvodov (tehnični, sanitarni, varnostni standardi proizvodov) med EU in Kanado. Posledično so simulirani zgolj učinki znižanja oziroma odprave carin med EU in Kanado pri blagovni menjavi.

Pri menjavi storitev predvidevamo, da bo prišlo do zmanjšanja necarinskih omejitev, kar v simulacijo vključimo kot povečanje proizvodne učinkovitosti za blago, ki se trguje med dvema »regijama« (»ams« kazalec v GTAP), glej Fugazza in Maur (2008). Andriamananjara, Ferrantino in Tsigas (2003) so prvi pokazali, da je mogoče na necarinske omejitve v splošnogospodarskih modelih gledati kot na »pesek v kolesju« mednarodne trgovine in njihovo omilitev ali

odstranitev dojemati kot izboljšanje transakcijske učinkovitosti. Vzajemno priznavanje in celo harmonizacija standardov med državami zagotavljata, da proizvodi, ki bi sicer morali preстати določene prilagoditve, da bi ustrezali standardom trgovinske partnerice, lahko brez večjih motenj ali posegov vstopajo na uvozni trg. Za izvoznika to predstavlja izboljšan proizvodni izkoristek oziroma večjo učinkovitost.

V nadaljevanju prikazujemo rezultate simulacij *Scenarija 1* in *Scenarija 2* na modelu svetovnega gospodarstva razdeljenega na 14 regij in 20 gospodarskih panog. V simuliranih scenarijih analiziramo agregatne učinke na izvoz, uvoz in rast BDP ter sektorske učinke na dodano vrednost, izvoz in implicirane učinke na zaposlenost.⁸ V simulacijah smo kot posebno »regijo« izpostavili tudi Hrvaško, kar nam služi predvsem za primerjavo učinkov CETA na Slovenijo.

5.6 Rezultati simulacij

5.6.1 Učinki na ravni celotnega gospodarstva

Ključni rezultati simulacij učinkov sporazuma CETA za gospodarstva Slovenije, EU, Kanade in Hrvaške so prikazani v Tabeli 7. Napovedi GTAP modela predstavljajo dolgoročne napovedi statičnega modela splošnega ravnotežja. V pričujočem primeru gre za napoved za 10-letno obdobje med leti 2011 in 2021.

Iz Tabele 7 je razvidno, da bi imela uveljavitev sporazuma CETA za Slovenijo razmeroma neznaten vpliv. Simuliran kumulativni učinek na rast BDP bi znašal približno eno stotinko odstotka (0.01%) v 10-letnem obdobju oziroma manj kot tisočinko odstotka na leto. Za primerjavo, učinek na rast BDP v EU naj bi bil v enakem obdobju približno trikrat višji, skoraj štirikrat višji pa na Hrvaškem. Še bolj občutno gospodarsko rast bi po obeh simulacijah doživela Kanada, vendar so učinki vseeno relativno skromni. Rezultati so, kljub uporabi novejših baze podatkov in drugačnega pristopa k modeliranju samem, zelo blizu ugotovitvam predhodnih analiz, predvsem EUC-SIA (2011).

Tabela 7: Pregled ključnih rezultatov izvedbe simulacije učinkov sporazuma CETA na Slovenijo, EU, Kanado in Hrvaško (obdobje napovedi 10 let, v %)

	Scenarij 1 <i>100% eliminacija carin in izvoznih</i>	Scenarij 2 <i>Liberalizacija v okviru CETA sporazuma</i>

⁸ CGE modeli namreč predvidevajo polno zaposlenost oziroma avtomatično medsektorsko prilagajanje zaposlenosti na spremembe povpraševanja po delovni sili. Učinke na zaposlenost posledično aproksimiramo z uporabo podatka o povprečni sektorski produktivnosti dela in podatkov o spremembi proizvodnje določenega sektorja.

	<i>davkov EU s Kanado</i>	
Rast BDP v %		
Slovenija	0.010	0.011
EU	0.027	0.034
Kanada	0.307	0.306
Hrvaška	0.039	0.038
Rast izvoza v %		
Slovenija	0.010	0.015
EU	0.027	0.033
Kanada	0.518	0.636
Hrvaška	-0.079	-0.071

Vir: GTAP 9, lastne simulacije

Podobno je z rastjo agregatnega izvoza. Ta naj bi se v Sloveniji povišal med 0.01 in 0.015%, v EU do 0.033%, medtem ko bi hrvaški izvoz nekoliko upadel po obeh scenarijih. Ponovno bi najbolj občutno povečanje agregatnega izvoza morala doživeti Kanada, pri čemer to ostaja med 0.52 in 0.64%.

Učinki sporazuma CETA so do 10-krat višji v primeru Kanade kot EU in do 30-krat višji kot v primeru Slovenije. Razlog za razlike je primarno v tem, da EU kot celota predstavlja drugi najpomembnejši trg za Kanado (za ZDA) s slabimi 15% izvoza v letu 2011 (GTAP 9), medtem ko je Kanada za EU razmeroma nepomembno tržišče s približno 1% izvoznega deleža. Za slovenski izvoz je kanadski trg še nekoliko manj pomemben (po GTAP bazi predstavlja kanadski trg le 0.1% celotnega slovenskega izvoza). Kljub velikim spremembam bilateralne trgovine, do katerih bo pripeljala CETA, bo vpliv teh na agregatno menjavo višji v regiji, kjer omenjeni bilateralni tok predstavlja večji prispevek k celotni mednarodni menjavi. Drugi razlog, ki diktira ugotovljene razlike v učinkovanju CETA sporazuma, je v panožni strukturi proizvodnje EU in Kanade. Glede na predviden poudarek na liberalizaciji blagovnih tokov in manjšo odpravo ovir trgovini s storitvami, je učinek na kanadsko gospodarstvo občutnejši kot na evropsko.⁹

Glede na to, da so v določenih sektorjih predvidene poenostavitve postopkov priznavanja tehnične ustreznosti blaga ter, predvsem v segmentu vozil, tudi občutno poenotenje tehničnih in okoljskih standardov proizvodnje, so zgornje ocene razmeroma konzervativne oziroma predstavljajo spodnjo mejo potencialnega dometa Sporazuma.¹⁰ Predvidoma bi tako kanadsko sprejetje predpisov

⁹ Za primerjavo smo na podatkovni bazi GTAP 9 analizirali tudi potencialne učinke prostotrgovinskega sporazuma med ZDA in EU (TTIP) v njegovi carinski dimenziji. Obstoječa študija vpliva TTIP na Slovenijo (Damijan, Kostevc, Redek, 2014) namreč bazira na starejši različici GTAP 8. Takšna analiza torej ne vključuje potencialnih koristi zmanjšanja regulatornih ovir v blagovni in storitveni menjavi. Primerjava kaže, da bi bili ti (omejeni) učinki TTIP zelo podobni učinkom CETA sporazuma na Slovenijo. Rast BDP in rast agregatnega izvoza Slovenije je, tako kot v primeru CETA, 0,01%. Ob konvergenci regulative bi bili učinki predvidoma še znatno večji.

¹⁰ Glede na to, da je kvantifikacije necarinskih omejitev izjemno težavna in ultimativno tudi pretežno stvar osebne presoje panožnih akterjev, nobena izmed do

Evropske komisije Združenih narodov za Evropo (UN/ECE) v okviru Svetovnega foruma za harmonizacijo predpisov na področju vozil znatno pocenilo izvoz evropskih vozil na kanadski trg. V skladu s predvidevanji analitikov (Stanford, 2014) bi takšna uskladitev standardov koristila predvsem zelo konkurenčnim evropskim proizvajalcem vozil, tako da bi bili učinki tovrstne poglobitve trgovinskega sodelovanja izrazito nagnjeni v korist EU. Poleg občutnega povečanja trgovine, bi se spremembe regulative odražale tudi na panožni in agregatni gospodarski aktivnosti. Posredno bi lahko občutne koristi izkusila slovenska podjetja, ki neposredno ali posredno sodelujejo v dobavnih verigah večjih evropskih proizvajalcev.

Podrobnejši pregled geografske strukture rasti zunanje trgovine potrjuje zgornje ugotovitve. Bilateralna trgovina med Slovenijo in Kanado bi v primeru uveljavitve sporazuma CETA porasla za 11.8 do 12.7% na izvozni oziroma za 12.9 do 13.7% na uvozni strani. Izvoz bi se, zaradi preusmerjanja trgovine, zmanjšal tako v EU kot v preostali svet, medtem ko bi se uvoz iz preostanka sveta nekoliko povečal.

Tabela 8: Rezultati simulacij trgovinske liberalizacije v okviru sporazuma CETA na zunanjo trgovino Slovenije, simulacija za obdobje 10 let (sprememba v %)

	Scenarij 1 <i>100% eliminacija carin in izvoznih davkov EU s Kanado</i>	Scenarij 2 <i>Liberalizacija v okviru CETA sporazuma</i>
Skupen izvoz	0.010	0.015
Izvoz v Kanado	12.70	11.80
Izvoz v EU	-0.031	-0.024
Izvoz v tretje države	-0.033	-0.037
Skupen uvoz	0.010	0.013
Uvoz iz Kanade	12.89	13.70
Uvoz iz EU	-0.053	-0.066
Uvoz iz tretjih držav	0.056	0.076

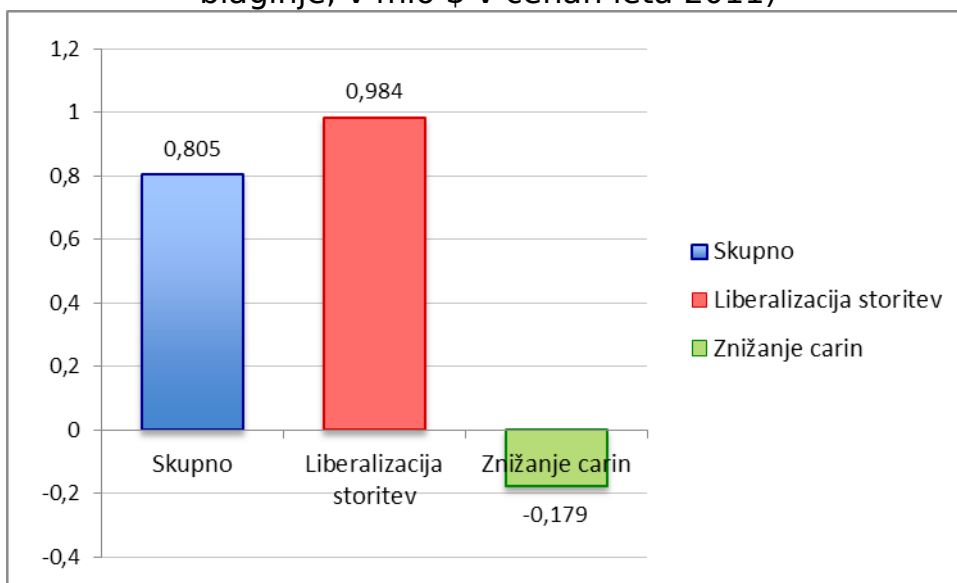
Vir: GTAP 9, lastne simulacije

V grobem lahko učinke CETA na blaginjo delimo na učinke, ki nastanejo kot posledica povečanja blagovne menjave po eliminaciji ali znižanju carin, ter učinke, ki so posledica povečanja trgovine s storitvami. Razlog za omenjeno delitev je tudi to, da je bistveno lažje kvantificirati carinsko liberalizacijo pri blagovni menjavi kot pa regulativno konvergenco ter poenostavitve zakonodaje, ki naj bi omogočile lažje trgovanje s storitvami. Za boljšo predstavbo skupnega učinka, ki bi ga

sedaj narejenih študij učinkov sporazuma CETA ne vključuje kvantitativnega ovrednotenja odprave regulatornih ovir trgovini. Za razliko od predvidenega sporazuma TTIP med EU in ZDA, CETA predvideva znatno manj ambiciozne ukrepe na področju zniževanja nekarinskih omejitev.

imel CETA sporazum na blaginjo v Sloveniji v Sliki 7 predstavljamo dekompozicijo le-te na učinek znižanja carin in učinek liberalizacije trgovine s storitvami.

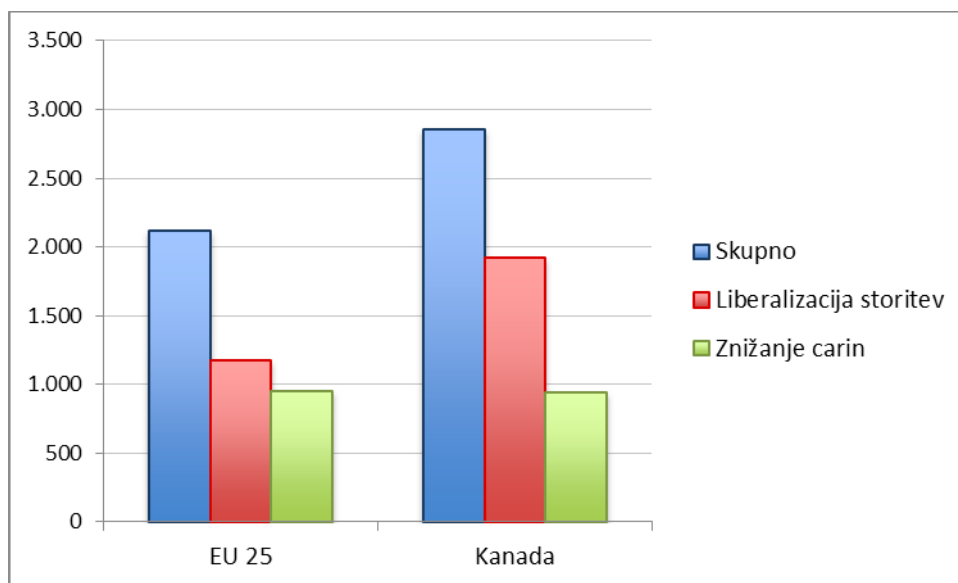
Slika 7: Dekompozicija spremembe blaginje Slovenije po uvedbi liberalizacije v okviru CETA sporazuma (Dolarski ekvivalent spremembe blaginje, v mio \$ v cenah leta 2011)

Vir: GTAP 9, lastne simulacije

Iz Slike 7 lahko razberemo, da je celotni učinek Sporazuma na blaginjo v Sloveniji posledica predpostavljenega izboljšanja pogojev za trgovino s storitvami, medtem ko ima sama carinska liberalizacija celo blage negativne učinke. Razlog za negativen prispevek znižanja carin na mero blaginje (dolarski ekvivalent spremembe blaginje) je v tem, da bi izoliran učinek znižanja carin med Kanado in EU sicer povečal agregatno proizvodnjo, a hkrati bi hkrati vodil v padec donosov na naravne vire in kmetijska zemljišča. Slednje je predvsem posledica večjega uvoza primarnih proizvodov iz Kanade. V izračunu bruto spremembe blaginje ima gibanje cen proizvodnih dejavnikov poleg samega obsega proizvodnje ključen vpliv.

Slika 8: Dekompozicija spremembe blaginje EU in Kanade po uvedbi liberalizacije v okviru CETA sporazuma (Dolarski ekvivalent spremembe blaginje, v mio \$ v cenah leta 2011)

Vir: GTAP 9, lastne simulacije

V nadaljevanju prikazujemo podobno dekompozicijo tudi za Evropsko unijo in Kanado. Pri obeh je razvidno, da glavnino pozitivnega učinka generira delna sprostitev ovir za storitveno trgovino, manjši delež pa je pojasnjen z učinkom liberalizacije blagovne menjave. Tokrat sta, za razliko od Slovenije (ali Hrvaške) oba učinka pozitivna. V primeru simulacije učinkov na EU sta oba segmenta približno enako velika, pri Kanadi pa je razlika občutnejša.

5.6.2 Sektorski učinki

Za agregatne učinke CETA sporazuma so ključnega pomena sektorske spremembe, do katerih bi pripeljala implementacija Sporazuma. Za čimbolj objektivno presojo o priložnostih in nevarnostih, ki jih CETA prinaša za slovensko gospodarstvo, v tem podpoglavju predstavljamo podrobno analizo sektorskih učinkov.

5.6.2.1 Učinki na dodano vrednost

Ključni indikator vpliva sporazuma o prosti trgovini med EU in Kanado na slovenske panoge je nedvomno obseg proizvodnje teh panog oziroma gibanje dodane vrednosti po panogah. V Tabeli 9 prikazujemo spremembo sektorske dodane vrednosti v obeh analiziranih scenarijih. Učinki na dodano vrednost so v povprečju zelo majhni – na ravni nekaj stotin odstotka (v 10-letnem obdobju). Z izjemo panoge predelana hrana gre pri obeh scenarijih za enake predznake sprememb dodane vrednosti.

Kot kaže tabela 9, naj bi po modelskih simulacijah 13 izmed 20-ih panog po Scenariju 2 (in 12 panog v Scenariju 1) doživelo blago zmanjšanje dodane vrednosti zaradi CETA sporazuma.

Največji negativni učinki (največja izguba dodane vrednosti), ki izhajajo iz simulacij obeh scenarijev, naj bi se zgodili v segmentu ostale transportne opreme, vodnega prevoza, kovinske industrije, zračnega prevoa in elektronskih naprav, kjer bi negativni učinek znašal med 4 in slabih 7 stotink odstotka v 10 letih. V ostalih 7 panogah (osmih po Scenariju 1) bi bil potencialni negativni učinek v intervalu med 0 in 2 stotinkama odstotka (v 10 letih).

Na drugi strani bi bilo zaradi CETA sporazuma pozitivnih učinkov potencialno deležno 6 panog (Scenarij 2) oziroma 7 panog (Scenarij 1). Največjih pozitivnih učinkov bi bile po obeh scenarijih deležne lesna in papirna industrija, ostale predelovalne dejavnosti in zavarovalništvo, kjer bi se učinek gibal v intervalu med 4 in 6 stotinkami odstotka (v 10 letih). V ostalih panogah (motorna vozila, predelana hrana, ostali stroji in finančne storitve) bi pozitiven učinek znašal med 0 in 2 stotinkama odstotka. Izjema je Scenarij 2, po katerem bi bila panoga predelane hrane deležna neznantno negativnih učinkov.

Tabela 9: Sprememba dodane vrednosti po sektorjih po obeh scenarijih zunanjetrgovinske liberalizacije (v %)

	Scenarij 1	Scenarij 2
Lesna in papirna ind.	0.062	0.074
Ostala predelovalna ind.	0.047	0.049
Zavarovalništvo	0.044	0.044
Motorna vozila	0.023	0.028
Ostali stroji	0.011	0.015
Finančne storitve	0.003	0.004
Predelana hrana	0.021	-0.000
Ostale storitve	0.000	0.000
Kmetijstvo, ribištvo, gozdarstvo	-0.006	-0.000
Komunikacijske storitve	-0.000	-0.001
Gradbeništvo	-0.002	-0.006
Ostali primarni proizvodi	-0.005	-0.006
Osebne storitve	-0.014	-0.013
Poslovne storitve	-0.017	-0.016
Kemična industrija	-0.022	-0.020
Elektronske naprave	-0.040	-0.041
Zračni prevoz	-0.045	-0.045
Kovine in kovinski proizvodi	-0.049	-0.045
Vodni prevoz	-0.058	-0.050
Ostala transportna oprema	-0.066	-0.068

Vir: GTAP 9, lastne simulacije

V Tabeli 10 so predstavljeni učinki simuliranih sprememb zunanjetrgovinskega režima na gibanje ravnotežnih cen po panogah v Sloveniji. Vpliv uveljavitve sporazuma CETA na cene je zelo majhen in večinoma pozitiven. Cene naj bi se najbolj dvignile v panogah predelana hrana, kemična industrija in ostali primarni proizvodi, in sicer za okrog 1 stotinko odstotka kumulativno v 10 letih. Na drugi strani je izjema panoga elektronskih naprav, kjer naj bi prišlo do blagega (-0.030% oziroma -0.024%) padca cen v 10 letih po Scenarijih 1 in 2.

Vpliv CETA sporazuma na pretežno (neznatno) povečanje cen torej v primerjavi z ostalimi simuliranimi spremembami, ki jih prinaša realizacija CETA sporazuma med EU in Kanado, pomeni predvsem to, da pri učinkih prevladuje učinek na rast povpraševanja, ki ob razmeroma fiksni ponudbi faktorjev vodi v (neznatno) dvig cen.

Tabela 10: Sprememba indeksa tržnih cen po sektorjih po obeh scenarijih zunanjetrgovinske liberalizacije (v %)

	Scenarij 1	Scenarij 2
Predelana hrana	0.011	0.012
Ostali primarni proizvodi	0.010	0.011
Kemična industrija	0.010	0.011
Ostala transportna oprema	0.009	0.011
Vodni prevoz	0.008	0.011
Finančne storitve	0.008	0.011

Zavarovalništvo	0.009	0.011
Ostale storitve	0.009	0.011
Kmetijstvo, ribištvo, gozdarstvo	-0.023	0.010
Motorna vozila	0.003	0.010
Poslovne storitve	0.008	0.010
Kovine in kovinski proizvodi	0.006	0.009
Lesna in papirna ind.	0.007	0.009
Ostala predelovalna ind.	0.007	0.009
Zračni prevoz	0.007	0.009
Komunikacijske storitve	0.007	0.009
Ostali stroji	0.003	0.005
Gradbeništvo	0.002	0.004
Osebne storitve	0.002	0.004
Elektronske naprave	-0.030	-0.024

Vir: GTAP 9, lastne simulacije

5.6.2.2 Učinki na konkurenčnost in zunanjo trgovino

V nadaljevanju v Tabelah 11 in 12 prikazujemo vpliv zunanjetrgovinske liberalizacije na konkurenčnost posameznih panog in na sektorsko gibanje obsega izvoza in uvoza.

Tabela 11: Sprememba obsega izvoza po sektorjih po obeh scenarijih zunanjetrgovinske liberalizacije (v %)

	Scenarij 1	Scenarij 2
Lesna in papirna ind.	0.020	0.071
Zavarovalništvo	0.009	0.029
Finančne storitve	0.002	0.029
Motorna vozila	0.016	0.020
Kmetijstvo, ribištvo, gozdarstvo	0.008	0.012
Ostali stroji	0.010	0.011
Ostala predelovalna ind.	0.019	0.009
Kovine in kovinski proizvodi	-0.004	0.005
Komunikacijske storitve	0.006	0.004
Predelana hrana	0.009	0.003
Ostale storitve	0.007	-0.001
Ostali primarni proizvodi	0.007	-0.012
Kemična industrija	0.006	-0.012
Gradbeništvo	0.016	-0.023
Osebne storitve	0.015	-0.024
Elektronske naprave	0.007	-0.029
Zračni prevoz	-0.003	-0.049
Vodni prevoz	-0.034	-0.051
Poslovne storitve	0.030	-0.124
Ostala transportna oprema	0.043	-0.145

Vir: GTAP 9, lastne simulacije

Po pričakovanjih naj bi sprostitev zunanjetrgovinskih ovir imela pozitiven učinek na obseg medsebojne trgovine. 2. Scenarij (Tabela 11) predvideva, da naj bi prišlo do blagega krčenja obsega izvoza kar v

polovici panog. Najbolj negativnih učinkov bi bili deležni panogi ostale transportne opreme in poslovnih storitev, kjer bi se izvoz utegnil zmanjšati za dobro desetinko odstotka. Največje pozitivne učinke pa modelske simulacije kažejo v lesni industriji, finančnih storitvah in zavarovalništvu. Po Scenariju 1 so predvidene posledice na obseg izvoza še nekoliko bolj ugodne, saj bi prišlo, z izjemo kovinske industrije, zračnega in vodnega prevoza, do povečanja obsega izvoza. Največjih pozitivnih učinkov na izvoz bi bile deležne panoge ostale transportne opreme in poslovnih storitev, lesne in papirne industrije, ostale predelovalne industrije in avtomobilske industrije, in sicer v razponu med 2 in 4 stotinkami odstoka.

Tudi na strani uvoza (Tabela 12) gre, podobno kot pri izvozu, za pretežno pozitivne učinke uveljavitve CETA sporazuma, izjema so predelana hrana, kovine in kovinski proizvodi, komunikacijske storitve, vodni prevoz, zavarovalništvo in finančne storitve. Ponovno so učinki razmeroma majhni in se ne razlikujejo bistveno med obema scenarijema.

Tabela 12: Sprememba obsega uvoza po sektorjih po obeh scenarijih zunanjetrgovinske liberalizacije (v %)

	Scenarij 1	Scenarij 2
Poslovne storitve	0.078	0.076
Ostala transportna oprema	0.042	0.042
Osebne storitve	0.020	0.017
Ostala predelovalna ind.	0.013	0.011
Zračni prevoz	0.012	0.010
Gradbeništvo	0.018	0.008
Motorna vozila	0.008	0.008
Ostali primarni proizvodi	0.006	0.008
Elektronske naprave	0.004	0.002
Lesna in papirna ind.	0.003	0.002
Kemična industrija	0.002	0.002
Kmetijstvo, ribištvo, gozdarstvo	0.000	0.000
Predelana hrana	-0.003	-0.001
Ostali stroji	0.001	-0.002
Ostale storitve	0.000	-0.002
Komunikacijske storitve	-0.003	-0.003
Zavarovalništvo	-0.003	-0.006
Kovine in kovinski proizvodi	-0.014	-0.014
Finančne storitve	-0.015	-0.021
Vodni prevoz	-0.027	-0.023

Vir: GTAP 9, lastne simulacije

Za bolj celovit vpogled v spremembe izvozne konkurenčnosti Slovenije po uveljavitvi sporazuma CETA v Tabeli 13 prikazujemo simulirane spremembe izvoznih cen po gospodarskih panogah. V obeh analiziranih scenarijih simulacije kažejo neznamenit dvig izvoznih cen celotnega spektra panog. Po manj ambicioznem Scenariju 2 bi se izvozne cene

potencialno dvignile za 4 do 11 tisočink odstotka, v bolj ambicioznem Scenariju 1 pa za 2 do 9 tisočink odstotka (v 10 letih). Z vidika posameznih panog je največjo rast izvoznih cen pričakovati pri ostalih primarnih proizvodih, lesni in papirni industriji, zavarovalniških storitvah, ostali transportni opremi ter kovinski industriji. Najnižji učinki naj bi se zgodili pri finančnih storitvah, predelani hrani in storitvah zračnega prevoza. Po Scenariju 1 pa bi bili nekoliko nižji tudi učinki na rast izvoznih cen primarnih dejavnosti (kmetijstvo, ribištvo, gozdarstvo) in prehrambene industrije.

Tabela 13: Sprememba izvoznih cen po sektorjih po obeh scenarijih zunanjetrgovinske liberalizacije (v %)

	Scenarij 1	Scenarij 2
Ostali primarni proizvodi	0.009	0.011
Lesna in papirna ind.	0.009	0.011
Zavarovanje	0.009	0.011
Ostala transportna oprema	0.008	0.011
Kovine in kovinski proizvodi	0.008	0.011
Poslovne storitve	0.009	0.010
Ostala predelovalna ind.	0.008	0.010
Kmetijstvo, ribištvo, gozdarstvo	0.003	0.010
Ostale storitve	0.008	0.009
Elektronske naprave	0.007	0.009
Motorna vozila	0.007	0.009
Ostali stroji	0.007	0.009
Vodni prevoz	0.007	0.009
Gradbeništvo	0.007	0.009
Osebne storitve	0.007	0.009
Kemična industrija	0.006	0.009
Komunikacijske storitve	0.004	0.007
Predelana hrana	0.003	0.005
Zračni prevoz	0.002	0.004
Finančne storitve	0.002	0.004

Vir: GTAP 9, lastne simulacije

5.6.2.3 Učinki na zaposlenost

V zadnjem delu analiziramo učinke sprejema Sporazuma CETA na gibanje števila delovnih mest po sektorjih. Glede na to, da CGE modeli (tudi GTAP) predpostavljajo polno zaposlenost v vseh sektorjih gospodarstva oziroma sprotno (in takojšnje) prilagajanje ponudbe delovne sile na tržno povpraševanje s prerazdeljevanjem med sektorji in prilagajanjem nominalne plače. Aproximacijo spremembe števila delovnih mest po panogah, ki jih bi lahko povzročila uveljavitev Sporazuma, tako delamo na podlagi podatkov o spremembi proizvodnje panoge (proizvedena količina ali ustvarjena dodana vrednost) in predpostavljeni konstantni produktivnosti polno zaposlenega delavca v tej panogi. S pomočjo podatka o dodani vrednosti, ki jo ustvari povprečen delavec, in spremembi agregatne dodane vrednosti panoge lahko torej določimo, kakšna naj bi bila povprečna sprememba števila delovnih mest.

Tabela 14 prikazuje podatke ločeno glede na kvalifikacije zaposlenega (kvalificirana in nekvalificirana delovna sila), pri čemer GTAP omogoča vpogled v panožni prispevek dodani vrednosti obeh skupin delovne sile.

Tabela 14: Simulacija vpliva CETA sporazuma na zaposlenost (kvalificirana in nekvalificirana delovna sila) po spremembi števila delovnih mest

	Scenarij 1		Scenarij 2	
	nekvalificirana	nekvalificirana	nekvalificirana	kvalificirana
Kmetijstvo, ribištvo, gozdarstvo	-0.34	-0.02	0.00	0.00
Predelana hrana	1.07	2.41	0.00	-0.11
Ostali primarni proizvodi	-0.15	-0.07	-0.16	-0.08
Motorna vozila	1.01	2.17	1.23	2.77
Ostala transportna oprema	-0.11	-0.26	-0.12	-0.27
Kemična industrija	-0.86	-2.02	-0.78	-1.85
Kovine in kovinski proizvodi	-5.36	-12.31	-4.93	-11.32
Elektronske naprave	-2.88	-6.48	-2.95	-6.64
Ostali stroji	0.43	0.87	0.58	1.30
Lesna in papirna ind.	3.74	8.41	4.46	10.04
Ostala predelovalna ind.	4.16	9.17	4.34	9.57
Komunikacijske storitve	-0.04	-0.06	-0.04	-0.06
Zračni prevoz	-0.10	-0.14	-0.10	-0.14
Vodni prevoz	-0.04	-0.06	-0.03	-0.05
Gradbeništvo	-0.45	-0.60	-1.34	-1.20
Ostale storitve	0.00	0.00	0.00	0.00
Zavarovalništvo	0.51	2.16	0.51	2.16
Poslovne storitve	-0.74	-6.76	-0.70	-6.01
Finančne storitve	0.07	0.21	0.10	0.32
Osebne storitve	-1.27	-0.25	-1.18	-0.24
SKUPAJ po kategoriji delovne sile	-1.35	-3.64	-1.11	-1.82
SKUPAJ	-4.98		-2.93	

Vir: GTAP 9, SURS, lastne simulacije

Iz Tabele 14 sledi, da bi bili predvideni potencialni učinki CETA na zaposlenost v slovenskih gospodarskih panogah zelo majhni. Glede na to, da so učinki CETA na spremembo dodane vrednosti v povprečju enaki zgolj 0.027% v 10 letih, je težko pričakovati, da bodo učinki na zaposlenost občutnejši. Kumulativno bi tako v obdobju simulacije (10 let) utegnilo priti do izgube treh delovnih mest po Scenariju 2 oziroma petih po Scenariju 1. Največje izgube naj bi utrpeli panogi kovine in kovinski izdelki ter elektronske naprave, največje koristi pa lahko pričakujemo v lesni in papirni industriji ter ostali predelovalni industriji.

5.6.2.4 Posredni učinki CETA na slovensko gospodarstvo

Vzpostavitev območja proste trgovine Evropske unije s Kanado oziroma razširitev nabora držav, s katerimi ima EU vzpostavljeno brezcarinsko mednarodno menjavo, Sloveniji prinaša tudi določene posredne učinke, ki izhajajo iz lažjega dostopa do tujih trgov, nadaljnega odpiranja slovenskega trga in možnosti širitve kumulacije porekla blaga.

Navedeno bo, poleg neposrednega učinka na obseg in dinamiko trgovine, vplivalo tudi tako na povečanje kapitalskih tokov (predvidoma neposrednih investicij) s Kanado kot tudi tretjih držav. Nižje trgovinske ovire in potencialno nove razsežnosti geografske fragmentacije proizvodnega procesa, ki jih omogoča razširjeno priznavanje porekla blaga, predstavljajo faktorje potega neposrednih tujih investicij na obeh straneh Atlantika. V segmentih predelovalne industrije, kjer so večje možnosti za segmentacijo proizvodnega procesa in geografsko razpršitev posameznih delov, je ključnega pomena ravno posredni in neposredni strošek, ki ga predstavlja vgradnja uvoženih komponent. Z uveljavitvijo vseh dimenzij sporazuma CETA, bo tako posameznim slovenskim podjetjem kot tudi interesnim skupinam podjetij (ter podjetniškimi grozdom) olajšano, da se povezujejo v globalne verige dodane vrednosti kot dobavitelji sestavnih delov ali izvajalci storitev. Poleg pogodbenih povezav in manj formalnih strateških partnerstev navedene spremembe predpostavljajo tudi že omenjen porast neposrednih investicij.

Povečanje konkurence na trgih in lažji dostop do razmeroma velikega in razvitega tujega trga pomenita tudi druge spremembe v poslovanju podjetij, ki so tuji konkurenci bolj izpostavljena. Predvidoma bi tako prišlo do hitrejšega prenosa tehnologije med Kanado in EU, prav tako pa posredno tudi iz tretjih držav. Po drugi strani pa bi na srednji ali dolgi rok konkurenca na domačem in trgih EU prinesla prilagoditve učinkovitosti delovanja slovenskih podjetij.

6 Možnosti izkoriščanja sporazuma CETA

V nadaljevanju analiziramo možnosti dejanskega izkoriščanja prednosti sporazuma CETA za slovensko gospodarstvo. V prvem delu analiziramo stališča slovenskih podjetij in gospodarskih združenj glede morebitnih ovir pri poslovanju s Kanado ter potencialnih priložnosti, ki jih prinaša CETA. V drugem delu pa analiziramo razloge, zakaj posamezni sektorji, ki bi lahko imeli korist od sprejetja CETA sporazuma, tega morebiti ne bodo uspeli izkoristiti.

6.1 Ovire in priložnosti CETA iz perspektive slovenskih podjetij

Kot kaže Tabela 15, več kot tretjino (36%) izvoza v Kanado predstavljajo farmacevtski proizvodi, 22% izvoza so turbine, 13% izdelki elektro in elektronske industrije, dobre 4% izvoza so izdelki lesne industrije ter športna oprema in letala, okrog 3% pa predstavljajo letala, optični instrumenti ter železo in jeklo.

Tabela 15: Struktura slovenskega izvoza v Kanado, leto 2014 (mio EUR, %)

Delež	mio EUR	Skupina proizvodov
36%	21.0	Farmacevtski proizvodi
22%	12.9	Jedrski reaktorji, kotli, stroji in mehanske naprave, njihovi
13.3	7.8	Električni stroji in oprema
4.5%	2.6	Pohištvo, posteljnina, žimnice, montažne zgradbe
4.0%	2.4	Igrače, rekviziti za družabne igre in šport, njihovi deli in
3.4%	2.0	Zrakoplovi, vesoljska vozila in njihovi deli
3.2%	1.9	Optični in drugi precizni instrumenti
2.5%	1.5	Železo in jeklo

Vir: SURS

V tabeli 16 so navedeni največji slovenski izvozniki v Kanado, ki so leta 2014 ustvarili več kot polovico slovenskega izvoza v Kanado.

Tabela 16: Največji izvozniki v Kanado, leto 2014 (po abecednem redu)

ACRONI d.o.o.
 ELAN, d.o.o.
 ETI d.d.
 ETIKETA, d.d.
 FOTONA d.d.
 GORENJE, d.d.
 HIDRIA P d.o.o.
 INSTRUMENTATION Technologies, d.d.
 INTERBLOCK d.d.
 ISKRA, d.d.
 ISKRATEL, d.o.o.
 KOLEKTOR GROUP d.o.o.
 KRKA, d.d., Novo mesto
 LAMA d.d. Dekani
 LEK d.d.
 LITOSTROJ Jeklo d.o.o.
 LITOSTROJ POWER d.o.o.
 LITOSTROJ RAVNE d.o.o.
 MAHLE Letrika d.o.o.
 METAL RAVNE d.o.o.
 NOŽI RAVNE d.o.o.
 PIPISTREL d.o.o.
 SLOVENIJALES TRGOVINA d.o.o.

Vir: GZS, Izvozno okno, baza Sloexport

Deset največjih izvoznikov iz panog v zgornji tabeli smo kontaktirali z vprašanji glede tega, s kakšnimi morebitnimi ovirami se srečujejo na kanadskem trgu ter kaj pričakujejo od sporazuma CETA. Odziv največjih izvoznikov je bil skromen, saj so se odzvali zgolj trije. Pri tem so vsi trije izjavili, da posebnih težav pri izvozu na kanadski trg nimajo. Nekateri pričakujejo povečanje izvoza, vendar bolj zaradi lastnih prodajnih aktivnosti kot pa samega sporazuma CETA.

Takšni odgovori največjih izvoznikov so seveda razumljivi, če jih soočimo s potencialnim znižanjem uvoznih ovir po uveljavitvi sporazuma. Kot sledi iz Tabele 3, bodo največjega znižanja uvoznih carin na kanadskem trgu deležni slovenski izvozniki v živilski industriji (do 6.2%), papirna in lesna industrija, motorna vozila in ostala transportna oprema in strojna oprema (znižanje carin med 2.6% in 5.2%). V teh panogah (razen papirne in lesne ter strojne industrije) slovenski izvozniki niso zelo aktivni na kanadskem trgu, zato ta znižanja carin pomenijo bolj priložnost za nove izvoznike oziroma izvoznike z zaenkrat manjšim izvozom na kanadski trg.

Na drugi strani bodo najmanjših učinkov na izvoz deležne panoge kemične industrije, elektro in elektronske industrije ter kemične industrije, kjer so obstoječe uvozne ovire že sedaj med najnižjimi. Prav te panoge pa že danes predstavljajo največji delež v slovenskem izvozu v Kanado, kar je posledica že do sedaj nizkih uvoznih ovir na strani Kanade. Za obstoječe največje izvoznike se torej na kanadskem trgu po sporazumu CETA uvozne ovire ne bodo bistveno zmanjšale.

Glede pričakovanih potencialnih učinkov sporazuma CETA na slovensko gospodarstvo smo kontaktirali tudi Gospodarsko zbornico Slovenije (GZS) ter Zbornico elektronske in elektroindustrije (pri GZS). Na GZS odgovorjajo, da (za razliko od TTIP sporazuma) glede CETA sporazuma najbrž ne bodo oblikovali stališča. V Zbornici elektronske in elektroindustrije pa odgovarjajo: *»Konkretno o CETA v naši zbornici nismo sprejeli nobenega stališča, niti ni noben član naslovil nobene pobude ali vprašanja v zvezi s tem. Tudi o možnih konkretnih učinkih nismo razpravljali, sicer pa tako kot pri TTIP podpiramo vse tiste ukrepe, ki odpravljajo (zmanjšujejo) ovire pri poslovanju.«*

Iz navedenega sledi, da ob relativno majhnem slovenskem izvozu v Kanado (59 mio evrov v letu 2014, kar znaša 0.26% skupnega slovenskega izvoza v tem letu), kanadski trg očitno za slovenska podjetja ni posebej zanimiv in da tega dejstva tudi sporazum CETA najbrž ne bo bistveno spremenil. Tudi iz tega vidika je razumljiv zelo nizek interes slovenskih izvoznikov in gospodarskih združenj za sporazum CETA.

Glede na relativno nizko znižanje carinskih uvoznih ovir za kanadske izdelke v Slovenijo ni pričakovati, da bo sporazum CETA bistveno pospešil uvoz. Glavni ton uvozu bo najbrž še naprej dajal uvoz letal in njihovih delov, ki je v letu 2014 predstavljal kar dobre štiri petine celotnega uvoza. Razlog je v dejstvu, da letalski prevoznik Adria Airways uporablja floto letal kanadskega proizvajalca Bombardier. Nadomestitve iztrošenih letal ter uvoz nadomestnih delov bosta zato še naprej predstavljala pomemben del uvoza iz Kanade. CETA sporazum z znižanjem obstoječe povprečne carinske stopnje na letala in letalske dele v višini 3.1% ne bo bistveno povečal stroškovne konkurenčnosti uvoznikov, sploh pa ne bo mogel vplivati na potencialno preusmerjanje

trgovine pri teh izdelkih, saj je Adria Airways s svojo floto strukturno vezana na kanadskega proizvajalca Bombardier.

Tabela 17: Struktura slovenskega uvoza iz Kanade, leto 2014 (mio EUR, %)

Delež	mio EUR	Skupina proizvodov
83.4	57.148	Zrakoplovi, vesoljska vozila in njihovi deli
3.7%	2.535	Jedrski reaktorji, kotli, stroji in mehanske naprave, njihovi
2.5%	1.726	Aluminij in aluminijasti izdelki
2.1%	1.455	Farmacevtski proizvodi
1.8%	1.235	Električni stroji in oprema
1.2%	841	Pohištvo, posteljnina, žimnice, montažne zgradbe

Vir: SURS

Ostali posamični proizvodi, kot kaže tabela 17, predstavljajo zelo majhen del skupnega uvoza, pri čemer prednjači uvoz predvsem kotlov in turbin ter aluminija.

Podatki o posamičnih uvoznikih niso javno dostopni, zato bolj podroben komentar ni možen.

6.2 Razlogi, zakaj posamezni sektorji, ki bi lahko imeli korist od sprejetja CETA sporazuma, tega ne bodo uspeli izkoristiti

Modelska analiza učinkov sprejetja CETA na slovensko gospodarstvo je pokazala zelo različne sektorske učinke sporazuma. Če primerjamo znižanje carinskih ovir (Tabela 3) in rezultate modelske simulacije učinkov na denimo izvoz (Tabela 11), je očitno (in logično), da naj bi bile (potencialno) največjega povečanja izvoza deležne panoge, kjer naj bi CETA sporazum prinesel največje znižanje uvoznih ovir. Gre predvsem za lesno in papirno industrijo, motorna vozila in ostalo transportno opremo.

Po pričakovanju naj bi bili najmanjših (modelsko ocenjenih) učinkov na izvoz deležne panoge kemične industrije, elektro in elektronske industrije in kemične industrije, kjer so obstoječe uvozne ovire že sedaj med najnižjimi. Toda pri slednjih gre za panoge, ki že danes predstavljajo največji delež v slovenskem izvozu v Kanado, kar je v veliki meri posledica prav nizkih uvoznih ovir za te proizvode že do sedaj na strani Kanade. V teh panogah bo najbrž prišlo do večjega povečanja izvoza od modelskih ocen, saj gre v tem primeru za izvoznike z že vzpostavljenim poslovnim sodelovanjem in vzpostavljenimi prodajnimi programi ter uveljavljenimi blagovnimi znamkami. Znižanje (že zdaj zelo nizkih) uvoznih ovir (za 2.6% do do 5.2%) lahko tem izvoznikom pomaga k večji izvozni konkurenčnosti,

vendar bistveno ne more vplivati na povečano privlačnost izvoza v Kanado.

Na drugi strani bo do največjega znižanja uvoznih carin prišlo v panogi predelave hrane (za 6.1% glede na strukturo obstoječega slovenskega izvoza v Kanado oziroma za 16.8% glede na strukturo izvoza ostalih EU držav v Kanado), kljub temu pa bo modelsko ocenjeni učinek na povečanje izvoza (relativno glede na ostale panoge) dokaj zmeren (povečanje izvoza zgolj za 3 oziroma 9 tisočink odstotka v 10 letih). Iz tega izhaja, da bi bila živilska industrija lahko deležna potencialno največjih koristi od nadaljnje liberalizacije trgovine s Kanado. To nakazuje tudi interes slovenskih živilskih podjetij za poslovanje s Kanado. Med izvozniki v Kanado danes najdemo kar nekaj slovenskih podjetij (Eta, Pivovarna Laško, Pivovarna Union, Radenska, Radgonske gorice, Mlinotest, Ptujška klet, Goriška brda itd.), katerih skupen izvoz pa je v letu 2014 dosegel zgolj 853 tisoč evrov oziroma 1.45% celotnega slovenskega izvoza v Kanado. Novembra 2013 se je v organizaciji javne agencije SPIRIT in GZS v Kanadi mudila delegacija slovenskih gospodarstvenikov, ki je preverjala možnosti za skupne posle. V delegaciji so bili predstavniki 14 slovenskih podjetij, ki so se udeležili slovensko-kanadske poslovne konference, nekaj podjetij pa se je predstavilo na sejmu Gourmet Food & Wine Expo show.¹¹

Vendar pa je problem pri izvozu živilskih izdelkov nekoliko širši, saj na eni strani niso pomembne zgolj carinske in količinske omejitve pri uvozu, pač pa različne oblike necarinskih ovir (fitosanitarni, veterinarski in drugi standardi ter zahteve po fitosanitarnih in zdravstvenih veterinarskih spričevalih pri izvozu v Kanado, kar povečuje stroške¹²). Tovrstne uvozne ovire pa se s sprejetjem CETA sporazuma ne bodo bistveno znižale. Na drugi strani pa obstaja občuten problem nepoznavanje slovenskih živilskih proizvodov s strani kanadskih kupcev, ki bi sicer z obširnejšo promocijo lahko na kanadskem trgu dosegali bistveno večji obseg prodaje in tudi višje cene.¹³

Glede zapiranja informacijske vrzeli za slovenske izvoznike naj bi pomemben korak naredilo letošnje odprtje vstopne informativne točke v Torontu, ki naj bi bila slovenskim podjetjem v pomoč pri navezovanju stikov z možnimi kanadskimi poslovnimi partnerji.

Na drugem mestu med potencialnimi priložnostmi za povečanje slovenskega izvoza v Kanado je avtomobilska industrija, saj so avtomobili in rezervni deli na drugem mestu najpomembnejših proizvodov, ki jih Kanada uvaža, hkrati pa se bodo carinske stopnje za

¹¹ Spirit Slovenia, Uspešen obisk slovenskih podjetij v Kanadi, <http://www.spiritslovenia.si/pr/2013-11-25-Uspesen-obisk-slovenskih-podjetij-v-Kanadi>

¹² http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodne_zadeve/izvoz/veterinarska_izvozna_spricevala/severna_amerika/

¹³ <http://izvozniki.finance.si/8502981/Vina-Gori%C5%A1kih-brd-so-se-predstavila-v-Kanadi>

to panogo znižale relativno bolj kot za že obstoječi izvoz. Glavna ovira pri povečanju izvoza avtomobilov in njihovih delov je seveda po eni strani razlika v strukturi potrošnje, saj med končnimi izdelki Slovenija izvaža zgolj Renaultov model twingo, ki pa zaradi razlik v vzorcih potrošnje med evropskim in kanadskim trgom za kanadski trg ni zelo zanimiv. Večje možnosti za povečanje izvoza ima posredni izvoz avtomobilskih delov v Kanado, saj so slovenski proizvajalci avtomobilskih komponent vključeni v obstoječe globalne dobavne verige (denimo za nemške in francoske proizvajalce). To seveda predstavlja priložnost za posredni izvoz prek obeh proizvajalcev končnih izdelkov, saj se bodo carinske stopnje za uvoz evropskih avtomobilov v Kanado v povprečju znižale za dobrih 5%.

Modelske simulacije sicer kažejo, da naj bi CETA sporazum pripomogel k povečanju izvoza nekaterih storitvenih panog – poslovnih in finančnih storitev ter zavarovalništva. Toda ker CETA kot tipičen prostotrgovinski sporazum ne znižuje (necarinskih) uvoznih ovir pri dostopu storitvenih podjetij na kanadski trg, je malo verjetno, da bo sporazum lahko resnično pripomogel k povečanemu interesu slovenskih storitvenih podjetij za vstop na kanadski trg. Pri teh storitvah namreč to zahteva odprtje hčerinskih družb na kanadskem trgu, ki bi posredovale storitve kanadskim (in slovenskim) podjetjem na kanadskem trgu. Za kaj takšnega bi moral biti sporazum CETA bistveno bolj ambiciozen in se glede odprave uvoznih ovir približati pogajalskim izhodiščem TTIP sporazuma. Ne glede na to, pa je povečanje izvoza storitev mogoče pričakovati pri tistih storitvah, ki spremljajo izvoza blaga – špedicijske in zavarovalne storitve ter financiranje izvoza. Do tega (posrednega) povečanja izvoza storitev bo seveda prišlo sorazmerno z obsegom povečanja blagovnega izvoza slovenskih podjetij na kanadski trg zaradi sporazuma CETA.

Če sklenemo, pričakujemo lahko, da bo izvoz slovenskih podjetij, ki že izvažajo v Kanado, s sporazumom CETA postal nekoliko bolj konkurenčen. Vrednost izvoza obstoječih izdelkov se bo povečevala, čeprav ne dramatično močno. Ni pa mogoče pričakovati bistvenih premikov zaradi samega sporazuma CETA pri podjetjih, ki na kanadskem trgu ne prodajajo svojih izdelkov ali zgolj v manjšem obsegu. Intervjuji, ki smo jih naredili med obstoječimi izvozniki in gospodarskimi združenji, ne kažejo velike spremembe v zanimanju slovenskih podjetij za kanadski trg zaradi samega sporazuma CETA. Potencialne, še ne izkoriščene priložnosti obstajajo za živilsko industrijo ter za povečanje posrednega izvoza pri storitvah in v avtomobilski industriji, pri čemer bo v slednji priložnosti lažje izkoristiti, ker bodo izvoz poganjala tuja avtomobilska podjetja, katerim naša podjetja dobavljajo sestavne dele.

Glavni razlog za druge morebitne neizkoriščene potencialne podjetij na kanadskem trgu je podoben kot v primeru ameriškega trga, in sicer osredotočenost slovenskih podjetij na bližnje tradicionalne trge,

predvsem v zahodni Evropi. Podobno kot pri ameriškem trgu mnoga podjetja ne zaznavajo zadovoljivega potencialnega povpraševanja po svojih izdelkih ali pa kot večjo oviro vstopu navajajo oddaljenost trga oziroma s tem povezane transportne stroške. Iz odgovorov na anketo, ki smo jo naredili med slovenskimi podjetji v zvezi s priložnostmi, ki naj bi jih omogočil sporazum TTIP, je razvidno, da ta podjetja odprave omejitev zunanje trgovine (ki je v primeru TTIP bistveno bolj radikalna, saj naj bi se občutno znižale tudi necarinske oblike zaščite) večinoma ne jemljejo kot dovolj močnega faktorja, ki bi spremenil privlačnost ameriškega trga oziroma njihove preference glede vstopa na ameriški trg.

Pomemben dejavnik je tudi nepoznavanje relevantnega severnoameriškega trga oziroma tržnega segmenta. Slednje je vezano na dejstvo, da so zgodovinski, kulturološki in geografski dejavniki v preteklosti vodili v izvozno koncentracijo mnogih slovenskih podjetij na območje Zahodne in Srednje Evrope ter Balkana, kar je omejilo potrebo po analizi bolj oddaljenih trgov.

Prav tako utegne negativne posledice za potencialni gospodarski izplen uveljavitve sporazuma CETA nositi tudi nepoznavanje namena in predvidenega dometa sporazuma. O tem sporazumu je bilo v Sloveniji zelo malo govora, le nekaj časopisnih člankov. K izboljšanju zavedanja med slovenskimi podjetji glede priložnosti, ki jih odpira CETA, bi bilo potrebno okrepiti vladno komunikacijo o tem sporazumu ter podjetja seznaniti z vsemi prednostmi, ki jih sporazum prinaša. Dodatno pa lahko k večjemu izkoristku sporazuma pripomore nova infotočka v Torontu, sploh če bo fokusirana na nekaj panog, ki so zaenkrat na kanadskem trgu manj prisotne.

7 Sklep

V tej študiji ocenjujemo učinke CETA sporazuma na slovensko gospodarstvo s pomočjo simulacij z globalnim trgovinskim modelom GTAP 9. Simuliramo učinke dveh scenarijev: v prvem scenariju predpostavljamo popolno (100%) liberalizacijo blagovne menjave, do katere naj bi po sporazumu CETA prišlo najkasneje sedem let od uveljavitve sporazuma, in delno znižanje ovir v trgovini s storitvami; v drugem scenariju pa simuliramo učinke končne verzije CETA sporazuma, ki ne odpravlja vseh carinskih ovir. Ocenjujemo učinke tako na gospodarske agregate (BDP, izvoz in uvoz) kot na posamezne panoge in te učinke primerjamo z učinki sporazuma na ostale države (EU, Hrvaška, Kanada).

Simulacije kažejo, da bi uveljavitev sporazuma CETA imela na slovensko gospodarstvo razmeroma neznamenit vpliv. Simuliran kumulativni učinek na rast BDP bi znašal približno eno stotinko odstotka (0.01%) v 10-letnem obdobju oziroma manj kot tisočinko odstotka na leto. Za primerjavo, učinek sporazuma CETA na rast BDP v EU naj bi bil v enakem obdobju približno trikrat višji, skoraj štirikrat višji pa na Hrvaškem. Še bolj občutno gospodarsko rast bi po obeh simulacijah doživela Kanada, vendar so učinki sporazuma vseeno zelo skromni.

Podobno je z rastjo agregatnega izvoza. Ta naj bi se v Sloveniji zaradi CETA sporazuma povišal med 0.01 in 0.015%, v EU pa za 0.033%, medtem ko bi hrvaški izvoz nekoliko upadel po obeh scenarijih.

Učinki na posamezne gospodarske panoge naj bi bili zelo raznoliki, vendar pa zelo skromni. Po modelskih simulacijah bi bilo zaradi CETA sporazuma 13 izmed 20-ih panog po Scenariju 2 (in 12 panog v Scenariju 1) potencialno deležnih rahlo negativnih učinkov. Največji negativni učinki (največja izguba dodane vrednosti) naj bi se zgodili v panogah ostale transportne opreme, vodnega prevoza, kovinske industrije, zračnega prevoza in elektronskih naprav, kjer bi negativni učinek znašal med 4 in slabih 7 stotink odstotka v 10 letih. V ostalih osmih panogah bi se potencialni negativni učinek gibal v intervalu med 0 in 4 stotink odstotka (v 10 letih).

Na drugi strani bi bilo zaradi CETA sporazuma pozitivnih učinkov potencialno deležno šest panog (Scenarij 2) oziroma sedem panog (Scenarij 1). Največjih pozitivnih učinkov bi bile deležne lesna in papirna industrija, ostale predelovalne dejavnosti in zavarovalništvo, kjer bi se učinek gibal v intervalu med 4 in 7 stotinkami odstotka (v 10 letih). V ostalih panogah (motorna vozila, kmetijstvo, ostali stroji in finančne storitve) bi pozitiven učinek znašal med 0 in 2 stotinkama odstotka. Za razliko od prvega scenarija, Scenarij 2 (liberalizacija necarinskih ovir) kaže, da bi bila panoga predelane hrane deležna neznantno negativnih učinkov.

Sprostitev zunanjetrgovinskih ovir naj bi imela pozitiven učinek na povečanje izvoza polovice panog. Najbolj negativnih učinkov bi bili deležni panogi ostale transportne opreme in poslovnih storitev, kjer bi se izvoz utegnil zmanjšati za dobro desetinko odstotka. (z izjemo kovinske industrije, zračnega in vodnega prevoza). Največjih pozitivnih učinkov na izvoz bi bile deležne panoge lesne in papirne industrije, zavarovalništva, finančnih storitev in motornih vozil in sicer v razponu med 2 in 7 stotinkami odstoka.

Potencialni učinki CETA sporazuma na zaposlenost v slovenskih gospodarskih panogah naj bi bili glede na modelske simulacije zelo majhni. Kumulativno bi tako v obdobju 10 let utegnili priti do izgube petih delovnih mest po Scenariju 1 oziroma treh po Scenariju 2. Največje izgube naj bi utrpeli panogi kovine in kovinski izdelki ter elektronske naprave, največje koristi pa lahko pričakujemo v lesni in papirni industriji ter ostali predelovalni industriji.

Ponovno pa velja poudariti, da omejitve simulacijske analize modela splošnega ravnotežja in težave pri kvantifikaciji učinkov določenih zunanjetrgovinskih ukrepov, predvidenih v sporazumu CETA, pomenijo, da gre pri predstavljenih učinkih za razmeroma konzervativne ocene vplivov na slovensko gospodarstvo. Predvsem pri avtomobilskem sektorju in potencialno tudi farmacevtski industriji bi lahko predvidene regulativne spremembe (necarinski ukrepi) omogočale znatnejše pozitivne učinke za slovensko gospodarstvo kot jih predstavljamo v pričujoči študiji. Prav tako analiza ne predpostavlja sprememb dinamike kapitalskih tokov, ki bi prav tako lahko pomenila dodaten zagon gospodarske aktivnosti v Sloveniji.

Literatura in viri

1. Andriamananjara, S., M. Ferrantino & M. Tsigas (2003), "Alternative Approaches To Estimating The Effects of Non-Tariff Measures: Results from Newly Quantified Measures, USITC Office Of Economics Working Paper 03-12-C, December.
2. Boyer Ivan & Andres Schuschny (2010). Quantitative assessment of a free trade agreement between MERCOSUR and the European Union, Statistics and Economic Projections Division Natural Resources and Infrastructure Division.
3. Damijan, Kostevc, Redek (2014): Vpliva Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) na slovensko gospodarstvo. CPOEF, Ekonomska fakulteta.
4. EU-SIA (2011) EU-Canada SIA Final Report www.eucanada-sia.org
5. European Commission, 2006. Handbook for trade sustainability impact assessment http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/march/tradoc_127974.pdf
6. Evropska Komisija-Kanada (ECK), 2008. Assessing the costs and benefits of a closer EU-Canada economic partnership. A joint study by the European Commission and the Government of Canada.
7. Fugazza Marco & Jean-Christophe Maur, 2008."Non-Tariff Barriers In Computable General Equilibrium Modelling," UNCTAD Blue Series Papers 38, United Nations Conference on Trade and Development.
8. Kittou Elisavet & George Philippidis, 2010. A quantitative economic assessment of a Canada-EU Comprehensive Economic Trade Agreement. thirteenth Annual Conference on Global Economic Analysis Bangkok, 9-11 June 2010.
9. Lexchin Joel & Marc-André Gagnon 2014. CETA and pharmaceuticals: impact of the trade agreement between Europe and Canada on the costs of prescription drugs. *Globalization and Health*, **10**:30.
10. National farmer's union, 2014. Agricultural Impacts of the Canada-European Union Comprehensive Economic and Trade Agreement.
11. Stanford Jim (2014). CETA and Canada's Auto Industry. Making a Bad Situation Worse. Canadian Centre for Policy Alternatives.
12. Stanford Jim (2010). Out of Equilibrium. The Impact of EU-Canada Free Trade on the Real Economy. Canadian Center for Policy Alternatives.

Priloga A: Regijska in sektorska agregacija za GTAP model

Tabela A1: Prikaz regijske agregacije GTAP verzija 9, podatki za leto 2011

#	Agregatna regija	Države
1	Oceanija	Avstralija, Nova Zelandija, ostala Oceanija
2	Vzhodna Azija	Kitajska, Hong Kong, Južna Koreja, Japonska, Mongolija, Tajvan, Brunei, ostala Vzhodna Azija
3	Jugovzhodna Azija	Indonezija, Republika Lao, Malezija, Filipini, Singapur, Tajska, Vijetnam, ostala Vzhodna Azija
4	Južna Azija	Bangladeš, Indija, Nepal, Pakistan, Šrilanka, ostala Južna Azija
5	Severna Amerika	ZDA, Mehika, ostala severna Amerika
6	Kanada	Kanada
7	Latinska Amerika	Argentina, Brazilija, Bolivija, Čile, Ekvador, Kolumbija, Paragvaj, Peru, Urugvaj, Venezuela, Kostarika, Guatemala, Honduras, Nikaragua, El Salvador, Dominikanska republika, Jamajka, Portoriko, Trinidad in Tobago, ostala Latinska Amerika in ostala centralna Amerika
8	EU	Avstrija, Belgija, Ciper, Danska, Estonija, Francija, Finska, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Madžarska, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Slovaška, Španija, Švedska, Velika Britanija
9	EFTA	Švica, Norveška, ostala EFTA
10	Vzhodna Evropa	Albanija, Belorusija, Ukrajina, Rusija, ostala vzhodna in jugovzhodna Evropa
11	Bolgarija-Romunija	Bolgarija, Romunija
12	Hrvaška	Hrvaška
13	Slovenija	Slovenija
14	Ostali svet	Ostali svet

Vir: GTAP 9

Tabela A2: Prikaz panožne agregacije v GTAP verzija 9, podatki za leto 2011

#	Agregirani sektor	GTAP sektorji	ISIC klasifikac.
1	Kmetijstvo, ribištvo, gozdarstvo	riž, pšenica, žitarice, sadje, zelenjava, oreščki, semena oljčnic, sladkorni trs, sladkorna pesa, rastlinska vlakna, ostale poljščine, reja govedi, ovc, konj, koz, ostali proizvodi živalskega izvora, surovo mleko, volna, svila, gozdarstvo, ribištvo	ISIC 01-05
2	Ostali primarni proizvodi	ogljje, nafta, plin, ostali minerali	ISIC 10-14
3	Predelana hrana	meso, mesni izdelki, rastlinska olja in maščobe, mlečni izdelki, pijača in tobačni izdelki, predelan riž, sladkor, ostali prehranski izdelki.	ISIC 15-16
4	Kemična industrija	petrokemični in izdelki na bazi oglja, kemični, plastični in izdelki iz gume	ISIC 24-25
5	Elektronske naprave	elektronske naprave	ISIC 30-32
6	Motorna vozila	motorna vozila	ISIC 34
7	Ostala transportna oprema	ostala transportna oprema	ISIC 35
8	Ostali stroji	ostala strojna oprema	ISIC 29, 31, 33
9	Kovine in kovinski proizvodi	kovine in kovinski izdelki, železo in jeklo, ostale kovine	ISIC 27-28
10	Lesna in papirna ind.	lesna, papirna industrija in založništvo	ISIC 20-22
11	Ostala predelovalna ind.	tekstil, oblačila, usnjeni izdelki, usnjeni izdelki, izdelki iz mineralov, ostala predelovalna industrija	ISIC 15-37 vse preostale
12	Vodni prevoz	Morski prevoz	ISIC 61
13	Zračni prevoz	Letalski prevoz	ISIC 62
14	Finančne storitve	Finančne storitve	ISIC 65, 67
15	Zavarovanje	Zavarovanje	ISIC 66
16	Poslovne storitve	Ostale poslovne storitve	ISIC 70-74
17	Komunikacijske storitve	Komunikacijske storitve	ISIC 64
18	Gradbeništvo	Gradbeništvo	ISIC 45
19	Osebne storitve	Osebne storitve	ISIC 91-93
20	Ostale storitve	Javna uprava, zdravstvo, šolstvo, obramba, nepremičninske storitve, trgovina, prevoz, storitve oskrba z vodo, elektrika, oskrba s plinom	ISIC 40, 41, 50, 51, 52, 63, 75, 80, 85, 90

Vir: GTAP 9